

2011

årsrapport

2011

Innhold

Forord	3
Spesialenhetens organisering og bemanning	4-5
Fradømmelse av stilling	6-7
Notoritet om beslutninger i straffesaker	8-9
Korrupsjon i norsk politi	10-11
Politiansattes vandel	12-13
Bruk av politiets signatur i privat sammenheng	14-15
Hendelser i arrest	16-17
Statistikk	18-21
Positive påtaleavgjørelser i 2011	22-25
Utrykninger i 2011	26-27
Administrative vurderinger i 2011	28-31
Rettssaker i 2011	32-35
Møte- og foredragsvirksomhet i 2011	36-37
Om Spesialenheten	38
Artikler fra tidligere årsrapporter	39

Tekster
/ Spesialenheten for politisaker

Trykk
/ PJ-trykk, Oslo

Foto
/ Frank Holm, Alelier Klingwall
/ Cornelius Poppe, Berit Roald, SCANPIX
/ Politiforum
/ Getty Images
/ Geir Hansen

Design / layout
/ Newmarketing AS

Illustrasjon
/ Harald Nygård

Forord

Formålet med Spesialenhetens årsrapporter er - i tillegg til å presentere statistiske data - å peke på erfaringer som gir mulighet for læring. I årets rapport rettes blant annet oppmerksomhet mot politiets arrester.

Spesialenheten har etter at enheten ble virksom 1. januar 2005 sendt ca. 220 saker til administrativ vurdering. Dette er saker hvor det som regel ikke er reagert med straff, men hvor det med bakgrunn i etterforskningen er vurdert å være behov for rutineforbedringer. Nærmere 20% av sakene som Spesialenheten har sendt til administrativ vurdering tar opp spørsmål i forbindelse med bruk av politiarrest. Seks av tolv saker hvor Spesialenheten har anvendt foretakstraff gjelder forhold i arrest. Et gjennomgående tema i disse sakene har vært mangelfull kontroll med prosessuelle frister og/eller svikt ved overføring av ansvar mellom ansatte. I 2011 er Oslo politidistrikt gitt foretakstraff i sammenheng med at en 17 år gammel asylsøker i 2010 satt 5 dager i arrest uten å være fremstilt for retten. Hedmark politidistrikt er ilagt foretakstraff for blant annet ikke å ha hatt nødvendig oppmerksomhet mot straffeprosesslovens regler om frist for framstilling for retten.

Spesialenheten har i 2011 behandlet flere saker som gjelder ulovlig bruk av makt i arrest. Tre av sakene har medført at det er reagert med tiltale eller forelegg. En arrestforvarer har vedtatt et forelegg for ikke å ha gjennomført inspeksjoner av innsatte i samsvar med regler og instruks. Spesialenheten har behandlet flere saker hvor den pågripes rett til å kontakte advokat ikke

har vært fulgt opp på korrekt vis. Et gjentakende problem er at beslutninger om tiltak i arresten ikke er godt nok dokumentert.

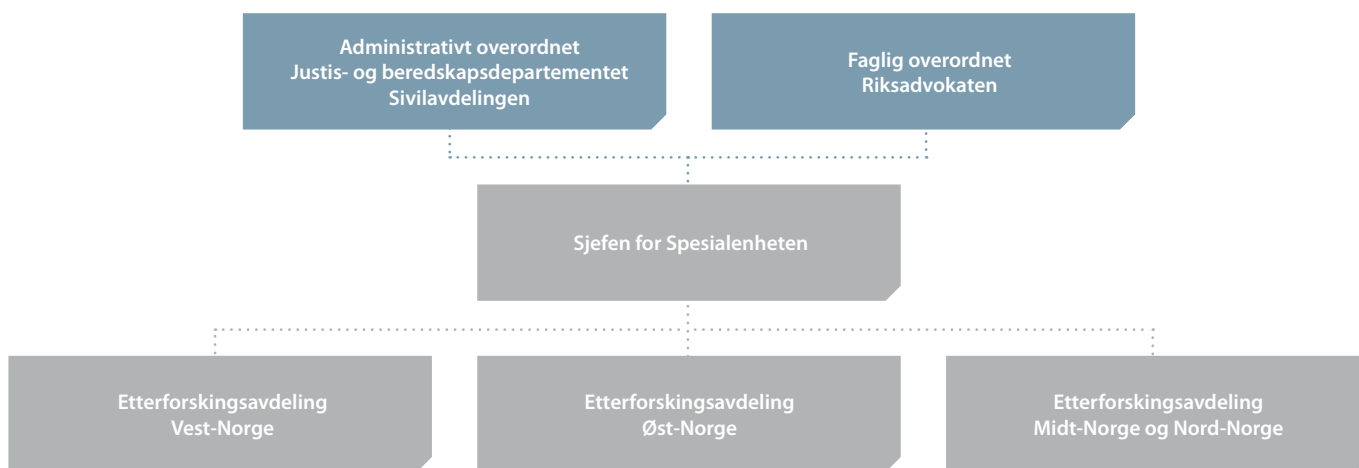
Selv om antallet saker sett i forhold til antallet frihetsberøvelser i politiets arrester hvert år er få, tegnes etter Spesialenhetens vurdering et bilde som gir grunn til bekymring. Målsettingen for ledelse og drift av politiarrestene må være at det alltid skal være en høyest mulig grad av kunnskap og etterlevelse i forhold til regelverk, rettigheter og oppfølging av faremomenter. Det kan ikke aksepteres at rettigheter for de som er berøvet sin frihet krenkes.

Nyhetsmedia og samfunnet for øvrig har i 2011 med god grunn vært opptatt av grusomhetene som fant sted 22. juli. Politiets oppgaveløsning knyttet til de aktuelle hendelser har vært kritisert og debattert. Spesialenheten har så langt ikke sett at det har kommet fram opplysninger knyttet til politiets operative innsats som kan innebære at det fra politiets side er handlet på et vis som kan medføre straffansvar. Enheten har derfor ikke på eget initiativ valgt å iverksette etterforskning. En av bistandsadvokatene innga i 2011 på vegne av sin klient anmeldelse til Spesialenheten. Anmeldelsen, som gjaldt et politidistrikts bruk av en av ungdommene på Sundvolden hotell til faktainnsamling, ble henlagt fordi

det ikke ble vurdert å være rimelig grunn til å iverksette etterforskning. Spesialenhetens vedtak er etter klage opprettholdt av Riksadvokaten.

Et av formålene med opprettelsen av Spesialenheten var å styrke publikums tillit til samfunnets evne og vilje til å etterforske og forfølge straffbare forhold begått av ansatte i politiet og påtalemyndigheten. Spesialenheten har innenfor rammen av gjeldende regler om offentlighet og taushetsplikt valgt å legge ut mange av sine avgjørelser i anonymisert form på virksomhetens hjemmeside. For blant annet å vise mer om innholdet i anmeldelser som mottas, hvordan de behandles og vurderes, har enheten i 2011 lagt ut referat av alle saker innenfor etterforskningsavdeling Vest-Norges ansvarsområder. Referatene har reist få spørsmål. Spesialenheten har spurt media om verdien av materialet. Tilbakemeldingen er at publisering av avgjørelser eller referater er et nyttig tiltak som absolutt bør fortsette. Pressens vurdering er at ordningen gir et godt innblikk i hva slags anmeldelser/klager som mottas på ansatte i politi og påtalemyndighet. Spesialenheten vil også i 2012 skrive sammendrag av saker fra etterforskningsavdeling Vest-Norges ansvarsområde. Det er av kapasitetsgrunner ikke mulig å skrive sammendrag av vedtak i alle saker. ■

Spesialenhetens organisering og bemanning

Spesialenheten er organisert med ett nivå for etterforskning og ett nivå for overordnet ledelse og endelig påtalevurdering.

Enheten er organisert med tre etterforskningsavdelinger.

Sjefen for Spesialenheten, som har det overordnede ansvaret for virksomheten og treffer påtaleavgjørelse i alle saker, er lokalisert på Hamar.

Spesialenheten har 34 fast ansatte medarbeidere hvorav 18 er etterforskere. De ansatte er lokalisert med 16 ansatte på Hamar, 10 i Oslo, 4 i Trondheim og 4 i Bergen. I tillegg til de fast ansatte medarbeiderne deltar 11 personer som er oppnevnt på verv i behandlingen av straffesaker.

Vervene innehas av 10 privatpraktiserende advokater og en psykolog. Alle har variert og omfattende arbeidserfaring fra privat og offentlig virksomhet. Ordningen med personer på verv understreker enhetens uavhengighet og skal bidra til åpenhet og tillit.

Etterforskere i Spesialenheten må ha god kunnskap om politiets organisasjon og arbeidsmetodikk og må når det trengs opptre med autoritet og trygghet. Spesialenhetens etterforskere er i hovedsak rekruttert fra stillinger i politiet. Spesialenheten har også etterforskere med annen fagbakgrunn og yrkesbakgrunn. Flere av de fast ansatte juristene i Spesialenheten har i løpet av sin yrkeskarriere blant annet vært ansatt i påtalemyndigheten i politiet.

Juristenes samlede erfaring er variert, og omfatter også stillinger i statlig og kommunal forvaltning, privat virksomhet og arbeid som advokat.

Spesialenheten legger vekt på faglig utvikling hos de ansatte og har i 2011 hatt tre fagsamlinger. Temaer under samlingene har blant annet vært erfaringslæring med utgangspunkt i egne saker, metoder for å bekjempe organisert kriminalitet, politiets bruk av fysisk makt, hvordan møte personer med krevende personlighetsavvik, menneskerettighetene og inngrepshjemmelen etter politiloven, dødstidspunkt og rettsmedisinske vurderinger, det flerkulturelle Norge og utfordringer for Spesialenheten. I tillegg til egne ansatte og personer på verv har det vært foredragsholdere fra seksjon for organisert kriminalitet ved Oslo

politidistrikt, Politihøgskolen, Rettsmedisinsk institutt, Kripos og Antirasistisk senter. En fagsamling ble avholdt i Sverige i samarbeid med Riksenheten för polismål. Her deltok også representanter fra Danmark og Finland. Representanter for deltakende land presenterte sine ordninger for etterforskning av politiet. I tillegg var det foredrag om politivold og korrupsjon i politiet.

Flere ansatte har deltatt ved ulike kurs ved blant annet Politihøgskolen. Spesielt nevnes teoretisk presentasjon og praktisk demonstrasjon i arrestasjonsteknikk, kurs i avhørsmetodikk og kurs i etterforskningsledelse.

Spesialenhetens mål er at sykefraværet skal være under 4 prosent. Sykefraværet i 2011 var på 3,43 %.

Jan Egil Presthus

Sjef for Spesialenheten for politisaker

Guro Glærum Kleppe

Assisterende sjef for Spesialenheten for politisaker

Per Herman Thori-Aamot

Leder for etterforskningsavdeling Øst-Norge

Advokat Paal-Henrich Berle

Leder for Etterforskningsavdeling Vest-Norge

Advokat Terje Aas

*Leder for etterforskningsavdeling
Midt-Norge og Nord-Norge*

“

Politiet og påtalemyndigheten er ut fra sin oppgave i samfunnet avhengig av befolkningens tillit.

FRADØMMELSE AV STILLING

Av straffeloven § 29 følger at den som har begått en straffbar handling som viser at vedkommende er uskikket til eller kan misbruke en stilling, når allmenne hensyn tilsier det, kan bli fratatt stillingen eller fratatt retten til for framtiden å ha en stilling.

Politiet og påtalemyndigheten er ut fra sin oppgave i samfunnet avhengig av befolkningens tillit. I saker der ansatte i politiet eller påtalemyndigheten har begått straffbare handlinger, vil det derfor ofte være aktuelt å vurdere fradømmelse av stilling, enten som eneste straff eller ved siden av annen straffreaksjon.

Etter at Spesialenheten ble virksom 1. januar 2005 er 19 personer ved dom fratatt retten til å ha stilling i politiet. Dette gjelder i saker som har vært etterforsket av Spesialenheten. Spesialenheten har ikke oversikt over hvor mange polititjenestepersoner som er fradømt stilling i straffesaker som har vært etterforsket innenfor det ordinære politi- og påtaleapparatet.

De 19 personene som er fratatt retten til stilling i politiet har gjort seg skyldig i ulike typer kriminalitet. En gruppering ut i fra hovedposter i tiltalerbeslutningen i hver enkelt sak viser følgende:

Grov korrupsjon	4
Seksuallovbrudd	3
Underslag av narkotika og misbruk av narkotika	3
Underslag/tyveri	3
Taushetsbrudd	3
Trusler	2
Dokumentfalsk	1

I to av sakene er fradømmelsen tidsbegrenset til 5 år.

De 19 sakene gjelder 18 menn og en kvinne. 18 av personene hadde politiutdanning. Gjennomsnittsalderen på personene som er fradømt stilling er 43 år. Syv av personene var på gjerningstidspunktet for de handlinger de er straffet for eldre enn 50 år. Den yngste personen som er fradømt retten til stilling i politiet er en 19 år gammel arrestforvarer.

Sakene gjelder grove tillitsbrudd i forhold til politirollen eller alvorlige krenkelser i forhold til personer som er sårbare og avhengige av politiet. Innholdet i den straffen som er idømt ved siden av fradømmelse av stilling varierer. I en sak er det ikke reagert med annen straff enn fradømmelse av stilling. Saken gjaldt en polititjenesteperson som ble domfelt for korrupsjon etter at han hadde saksbehandlet og innvilget søknad om oppholdstillatelse i Norge for et familie-medlem.

En arrestforvarer som hadde lekket taushetsbelagte opplysninger til personer i et kriminelt miljø ble, ved siden av at han ble fradømt retten til å ha stilling i politiet i 5 år, dømt til å betale en bot på kr. 10 000. Den strengeste straffen som har vært utmålt ved siden av fradømmelse av stilling i saker hos Spesialenheten er to års ubetinget fengsel.

Strafferammen for de lovbrudd tiltalte dømmes for er ikke av vesentlig betydning for fradømmelsesspørsmålet. Det er flere eksempler på at brudd på taushetsplikt, jf. straffeloven § 121 første ledd, som har en

strafferamme på seks måneder i fengsel, har medført fradømmelse av stilling.

Et argument som har vært fremmet fra forsvarerhold i sammenheng med fradømmelse av retten til stilling, og da særlig i forhold til erfarne tjenestemenn, er at følgende blir for inngripende ved at den domfelte også mister retten til pensjon fra fylte 57 år. Spørsmålet ble i 2011 kommentert av Høyesterett i en sak som gjaldt en tjenestemann som ble domfelt for korrupsjon. At domfelte ved å miste stillingen også mistet retten til pensjon anså Høyesterett å være en følge av hans straffbare handlinger som ikke skulle tillegges vekt ved straffutmålingen.

Det er få eksempler på saker hvor Spesialenheten har lagt ned påstand om at domfelte fratras retten til stilling i politiet, hvor retten ikke har konkludert med det samme. En tjenestemann som ble domfelt for overtredelse av straffeloven § 200 første ledd, straffeloven § 124 og straffeloven § 325 nr. 1 og nr. 3 for i sammenheng med et avhør å ha befølt en kvinne på brystene, ble av Borgarting lagmannsrett ikke fradømt stillingen. Domfelte ble frifunnet for flere lignende forhold og lagmannsretten uttalte at rettighetstap ikke var aktuell reaksjon når domfellelsen kun gjaldt en overtredelse av § 200 første ledd. Lagmannsrettens vurdering var også at den konkrete handlingen var i det nedre sjikt av hva som rammes av § 200 første ledd.

■

Notoritet om beslutninger i **STRAFFESAKER**

Når Spesialenheten mottar en anmeldelse fra en person som anfører å ha vært utsatt for ulovlige handlinger fra politiets side, vil enheten som regel starte sitt arbeid med å innhente relevante dokumenter fra politiet vedrørende den hendelsen det vises til.

Spesialenheten har ved etterforskning av anmeldelser flere ganger erfart at det hos politiet ikke finnes noe notat eller noen sak som vedrører aktuell hendelse, eller at politiets dokumentasjon er mangelfull. Dette gjelder også i sammenhenger hvor det har vært brukt tvangsmidler mot anmelder.

Det følger av bestemmelser i straffeprosessloven og påtaleinstruksen at det skal sikres notoritet om tvangsmiddelbruk. Det betyr at når politiet har anvendt tvangsmidler og en person dermed har vært sikket må det opprettes sak hvor aktuelle dokumenter kan gjenfinnes.

Spesialenheten avgjorde i 2011 en sak hvor et politidistrikt i august 2010 mottok melding om at en person (mistenkte) hadde kjørt bil i påvirket tilstand. Politiet rykket ut til melderens og den mistenktes adresse, men påtraff her ikke mistenkte. Bilen mistenkte hadde kjørt og leiligheten han bodde i ble ransaket i nærvær av vitner. Da politiet ble kjent med at den mistenkte befant seg på et utested, ble en patrulje gitt i oppdrag å undersøke om den mistenkte fremstod som påvirket. Han ble da tatt med utenfor utestedet, kontrollert og senere transportert inn

til politistasjonen for nærmere undersøkelse av om det forekom tegn og symptomer på ruspåvirkning. Da han ikke ble vurdert å være påvirket ble han etter kort tid løslatt.

Da mistenkte i en anmeldelse til Spesialenheten blant annet anførte at politiet hadde brukt unødvendig makt mot han, ba Spesialenheten politidistriktet om innsyn i aktuelle straffesaksdokumenter. Det viste seg da at politidistriktet ikke hadde opprettet straffesak. Det forelå i utgangspunktet ingen skriftlighet hos politiet om den aktuelle hendelsen. Et notat om saken var først utarbeidet etter at politidistriktet var kjent med mistenktes misnøye med den behandlingen han hadde vært gjenstand for.

At politiet, som samfunnets sivile maktapparat, bruker tvangsmidler mot personer, og i strid med lovgivningen unnlater å sikre notoritet om bruken, er et alvorlig forhold. Mangel på notoritet svekker samfunnets mulighet til å føre kontroll med at politiet bruker sine fullmakter på en rettmessig og forsvarlig måte, både i forhold til materielle vilkår og beslutningskompetanse. Rettsikkerheten for den som er gjenstand for tvangsmiddelbruk svekkes også. Det vil blant annet kunne skapes tvil om personen poli-

tiet har foretatt inngrep mot har vært gjort kjent med sine rettigheter. En omtrentlig praksis i forhold til notoritetskravene gjør at det kan stilles spørsmål ved om politiet i alle sammenhenger bruker sine fullmakter i samsvar med lovgivers forutsetninger.

I sammenhenger hvor Spesialenheten har pekt på at krav til notoritet ikke har vært oppfylt, er det fra enkelte ansatte i politiet anført at det er hensynet til personen som har vært ransaket eller pågrepet som har vært avgjørende for at det ikke er opprettet sak. Der det ikke er funnet bevis for en straffbar handling, har ikke politiet ønsket å belastе personen med å være registrert med en sak. Sett i forhold til lovgivning, rettsikkerhetshensyn og behovet for kontroll med politiets tvangsmiddelbruk er dette ikke vurderinger som kan aksepteres.

Ingen av sakene som hittil har vært behandlet av Spesialenheten, har vært av en slik karakter at det har medført straffreaksjon for noen enkeltperson. Da et politidistrikt i 2009 ble gitt foretaksstraff for å ha utvist grov uforstand i tjenesten i sammenheng med en ransaking, var imidlertid mangel på notoritet ett av flere momenter som ledet fram til en konklusjon om straffansvar.

Selv om det så langt ikke har vært reagert med straff ved enkeltstående tilfeller, vil dette spørsmålet kunne stille seg annerledes dersom det blant ansatte i politiet eller hos foretak kan vises til en praksis som innebærer en gjentakende ignorering av lovbestemte krav om notoritet.

“

Det følger av bestemmelser i straffeprosessloven og påtaleinstruksen at det skal sikres notoritet om tvangsmiddelbruk.

Saken som er gjengitt ovenfor ble etter klage behandlet av riksadvokaten. Riksadvokaten fant i likhet med Spesialenheten ikke at det var grunnlag for straffreaksjon. Riksadvokaten uttalte om unnlatelsen av å opprette straffesak og sikre notoritet om bruken av tvangsmidler at embetet i lengre tid har vært opptatt av at det sikres tilstrekkelig notoritet omkring beslutninger i straffesaker og om hvem som er ansvarlig for avgjørelser. Saken ble av riksadvokaten vurdert å illustrere et forbedringspotensial.

■

Ved Borgarting lagmannsretts avgjørelse av 30. juni 2010 ble to polititjenestemenn og en privat næringsdrivende domfelt for grov korrupsjon. Bakgrunnen for saken var en tiltale utferdiget av Spesialenheten som gjaldt at den næringsdrivende, da han sonet en fengselsdom, flere ganger ble hentet ut av fengselet av de to polititjenestemennene. Uthentingene ble gjort under dekke av at den næringsdrivende skulle til avhør, mens

Polititjenestemannen ble idømt fengsel i 1 år og 6 måneder i tillegg til tap av stillingen i politiet og retten til for fremtiden å inneha stilling i politiet. Høyesterett understreket at det ved straffutmålingen måtte tas hensyn til at polititjenestemenn utøver inngripende myndighet på vegne av det offentlige, og det er nødvendig at de nyter alminnelig tillit i samfunnet: "Korrupsjon forøvet av polititjenestemenn undergraver tilliten til rettsapparatet, og slike forbrytelser representerer en trussel mot viktige prinsipper som vårt samfunn bygger på, ikke minst prinsippet om likhet for loven. Dersom det fester seg et inntrykk av at man med tilstrekkelig ressurser eller kontakter kan kjøpe seg fri fra plikter som er pålagt i lov eller avgjørelser av offentlige myndigheter, vil det ramme tilliten til rettsstaten."

At den mottatte pengesummen ikke var av en slik størrelse som det kan være i saker om korrupsjon i næringsforhold, kunne ikke være formildende når det var tale om et slikt alvorlig tillitsbrudd overfor offentlige myndigheter og motarbeiding av rettsvesenet. Da handlingene så åpenbart gjorde domfelte uskikket til å være polititjenestemann,

“
Korrupsjon forøvet av polititjenestemenn undergraver tilliten til rettsapparatet, og slike forbrytelser representerer en trussel mot viktige prinsipper som vårt samfunn bygger på.

han i realiteten brukte tiden til å arbeide i egen bedrift eller tilbringe tid hjemme. For dette ga den næringsdrivende den ene av tjenestemennene 50 000 kroner, mens den andre fikk 25 000 kroner. Pengene var gitt som sponsormidler til tjenestemennenes hobby. Høyesterett behandlet en av tjenestemennenes anke over straffutmålingen og kom til at lagmannsrettens utmåling var riktig (Rt. 2011 s. 477).

KORRUPSJON

I NORSK POLITI

Høyesterett behandlet i 2011 to saker som gjaldt tiltaler mot polititjenestemenn for korrupsjon. Begge avgjørelsene i Høyesterett gir viktige avklaringer av enkelte rettslige spørsmål. Alvoret ved at polititjenestemenn opptrer korrupt understrekes i begge avgjørelsene.

hadde rettighetstapet begrenset innvirkning på utmåling av fengselsstraffen. At domfelte ved å miste stillingen også mistet sin rett til å motta pensjon ved fylte 57 år, anså Høyesterett å være en direkte konsekvens av hans korruperte handlinger og hadde ingen betydning for straffutmålingen.

Den andre saken ble avgjort av Høyesterett 17. november 2011 (HR-2011-2143-A). Saken gjaldt en polititjenestemann som samtidig som han behandlet en namssak anlagt av A, arbeidet privat for A for å fremme hans interesser i samme sakskompleks. Spesialenheten tiltalte polititjenestemannen for grov korrupsjon. Hålogaland lagmannsrett dømte polititjenestemannen til fengsel i 10 måneder, i tillegg til tap av stillingen i politiet og retten til for fremtiden å inneha stilling i politiet.

Polititjenestemannen hevdet at handlingene hans ikke kunne rammes av korrupsjonsbestemmelsen da han bare i begrenset grad hadde mottatt gjenytelse fra A for oppdraget. Det han hadde mottatt var ikke i anledning hans stilling i politiet, men som kompensasjon for arbeid utført på fritiden for A.

Høyesterett mente at det ikke var tvilsomt at A både i og utenfor arbeidstiden hadde benyttet sin kompetanse og sin stilling i politiet som namsfullmektig til As fordel.

Under henvisning bl.a. til rundskriv fra Politidirektoratet om bierverv for ansatte i politiet, slo Høyesterett fast at polititjenestemannen ikke var berettiget til å ta på seg det private oppdraget for A. Selv om gjenytelsen fra A for dette uberettigede oppdraget delvis kun bestod i dekning av utgifter, mente Høyesterett at tiltalte hadde fått en fordel i anledning sin stilling slik at forholdet ble rammet av korrupsjonsbestemmelsen. Høyesterett mente også at fordelen var utilbørlig bl.a. fordi arbeidsgiver ikke var informert om det private oppdraget.

At korrupsjonen måtte anses som grov, selv om beløpet saken gjaldt relativt sett var lite (55 000 kroner), var heller ikke tvilsomt. Høyesterett uttalte: "I namsmannsfunksjonen er han en del av rettsapparatet. Der stilles det helt særlige krav til nøytralitet, som er avgjørende for at befolkningen skal kunne ha tillit til rettssystemet."

Under henvisning til at saken var mindre alvorlig enn saken som er omtalt over og at domfelte ikke hadde hatt stor økonomisk vinning av det straffbare forholdet, ble fengselsstraffen redusert til åtte måneder.

Arbeidsgivers oppfølging
av opplysninger som gjelder

POLITIANSAATTES VANDEL

Spesialenheten har hatt
til behandling flere saker
hvor det har kommet
fram at ledere har hatt
opplysninger om ansatte
som burde ha vært fulgt
opp mer inngående.

En tydeligere oppfølging ville i noen tilfelle kunne ha forhindret at straffbare handlinger ble begått. Det gjelder et strengt vandelskrav for ansatte i politiet. Vandelskravet omfatter både lovbrudd og annen atferd som har betydning for stillingen i politiet. Ikke all atferd som aksepteres fra sivile personer vil være akseptabel for en polititjenesteperson. Politimannensandel skal i henhold til politiinstruksen § 4-1 være uklanderlig. En politimann skal både i og utenfor tjenesten opptre slik at han oppnår den respekt og tillit hos borgerne som stillingen krever.

Spesialenheten viser til følgende to eksempler på hendelser hvor det i ettertid er klart at politiet burde ha fulgt opp vandelsopplysninger mer inngående:

En 16 år gammel jente oppsøkte i 2005 sammen med sin mor en politistasjon og fortalte om innholdet i tekstmeldinger

hun hadde mottatt fra en tjenesteperson i politidistriktet. Jentas og morens vurdering var at tjenestepersonen opptrådte upassende og kritikkverdig. Politiet mottok et notat som gjenga innholdet i tekstmeldingene. Henvendelsen fra jenta medførte ingen oppfølging fra ledere i politidistriktet i forhold til den aktuelle tjenestepersonen. Hun ble heller ikke gjort kjent med jentas henvendelse. I 2007 henvendte den samme jenta seg på nytt til politidistriktet. Hun fortalte denne gangen at hun mistenkte den samme tjenestepersonen for på nytt å ha opptrådt upassende. Denne gangen i forhold til flere unge jenter på internett. Hun overleverte også utskrifter av chatte-logger som klart indikerte at personen det var tale om var i tjeneste i politiet. Flere ledere i politidistriktet deltok i arbeidet med å vurdere informasjonen fra jenta. Henvendelsen fra jenta ble vurdert å mangle substans og ingen tiltak ble iverksatt. Tjenestepersonen ble heller ikke i 2007 gjort

“

Ikke all atferd som aksepteres fra sivile personer vil være akseptabel for en polititjenesteperson.

kjent med henvendelsen. I 2010 ble det på bakgrunn av henvendelser fra en annen jente iverksatt etterforskning mot tjenestepersonen. Etterforskningen ledet til en omfattende tiltale og domfellelse i tingretten. Mange av forholdene i tiltalen var begått etter 2007.

En leder i et politidistrikt mottok opplysninger fra legevakten om at de fryktet at en polititjenesteperson stjal medikamenter. Lederens vurdering var at opplysningen ikke var troverdig. Tjenestepersonen det var tale om ble ikke gjort kjent med bekymringen hos legevakten. Tjenestepersonen ble senere etterforsket og domfelt for blant annet underslag av narkotikabeslag og bruk av narkotika.

Ovennevnte eksempler og flere andre saker viser etter Spesialenhetens syn at enkelte politiledere stiller for strenge krav til informasjon om egne ansatte før informasjonen

leder til aktiv oppfølging. Det er i forhold til de nevnte eksemplene svært vanskelig å forstå hvilke hensyn som talte mot en mer direkte oppfølging i forhold til de tjenestepersonene opplysningene gjaldt. Hvis dette var usannheter, burde den som var berørt av opplysningene ha vært gitt mulighet til å avsnarne dem. At forholdene ble tatt opp ville også ha gitt de aktuelle personene et incitament til selvransaking.

En leder i politiet som unnlater å følge opp informasjon om vandelsmessige forhold hos egne ansatte vil i ytterste fall selv kunne bli gjenstand for straffoppløgning. Spesialenheten har i flere saker iverksatt etterforskning og vurdert om skjønnet som har vært utvist av de involverte ledere i slike situasjoner har vært så mangelfullt og klanderverdig at det burde ha ført til straffansvar. Så langt er ingen straffet. Det er i flere saker rettet kritikk mot politiledere. Sakene er sendt til administrativ vurdering.

Spesialenheten anser det viktig at politiet har en kultur hvor det å følge opp og snakke om negativ informasjon fra publikum eller andre, er en naturlig del av samspillet mellom ledere og ansatte. Det er også viktig at varslere opplever å bli tatt på alvor. Det er i dag klare regler for hvordan politiet skal følge opp opplysninger om mulige straffbare forhold og administrative klager. Det bør ikke i tillegg være behov for regler om oppfølging av annen type informasjon som reiser spørsmål om en tjenestepersons egnethet og vandel. Her bør et tydelig og ansvarsfullt lederskap være svaret.

Spesialenheten har i en artikkel i årsrapporten for 2009 s. 14 stilt spørsmål om straffbare handlinger i politiet kan forebygges. Denne artikkel og artikkelen i årsrapporten for 2009 vedrører til dels samme problematikk.

■

“

Publikums trygghet og tillit til politiet vil bli svekket om tjenestepersoner opptrer på en måte som skaper usikkerhet om grenser mellom tjenestelige og private forhold.

Bruk av **POLITIETS SIGNATUR** i privat sammenheng

Spesialenheten mottar årlig flere anmeldelser hvor polititjenestepersoner anklages for misbruk av stilling. Noen ganger er anklagen helt eller delvis begrunnet i at polititjenestepersonen utenfor tjenesten har rettet en henvendelse til utenforstående ved bruk av politiets e-postsystem, benyttet politiets brevark eller konvolutter.

En polititjenestemann bisto en venninne med salg av en eiendom. Det oppstod en tvist mellom selger og kjøper, og polititjenestemannen rettet flere henvendelser til kjøperen gjennom politiets e-postsystem. Han sendte også et brev til kjøper som han la i en av politidistriktets konvolutter med logo. I en av henvendelsene skrev polititjenestemannen blant annet: "Jeg etterforsker til daglig mange straffesaker og er vant til å skrive anmeldelser". Kjøperen, som mente at han av polititjenestemannen ble truet til å frafalle et sivilrettslig krav, anmeldte polititjenestemannen for misbruk av stilling, jf. straffeloven § 124. Det ble anført at polititjenestemannen benyttet den autoritet som politistillingen ga til å oppnå et resultat i tvisten. Spesialenheten etterforsket saken og anså det ut fra etterforskningsresultatet ikke bevist at polititjenestemannen forsettlig hadde utnyttet sin stilling. Enheten fant imidlertid grunn til å kritisere bruken av politiets e-postsystem og konvolutter. Det ble også ansett uheldig at polititjenestemannen i dialogen med den andre parten henviste til sin stilling og erfaring i politiet. For så vidt gjaldt bruken av e-post ble det vist til at

POD i et rundskriv til politimestrene i 2008 om nettbruk har skrevet:

"Ansatte i politiet skal bare benytte e-postadresse <navn>@politiet.no i forbindelse med faglig bruk av nettrelaterte tjenester." Spesialenhetens vedtak i saken ble påklaget til Riksadvokaten som opprettholdt henleggelsen i forhold til straffeloven § 124. Riksadvokaten ga i likhet med Spesialenheten uttrykk for kritikk.

Flere saker hos Spesialenheten gir grunn til å tro at e-post i politiet i noen sammenhenger kan bli brukt i strid med PODs retningslinjer. Publikums trygghet og tillit til politiet vil bli svekket om tjenestepersoner opptrer på en måte som skaper usikkerhet om grenser mellom tjenestelige og private forhold. At polititjenestemenn skal skille klart mellom tjenestelige og private forhold følger også av bestemmelser i politiinstruksen.

■

HENDELSER I ARREST

Den som settes i politiarrest, er helt prisgitt sine voktere. Politiet og påtalemyndigheten har ansvar for at det er lovlig grunnlag for hver enkelt frihetsberøvelse fra innsettelse til løslatelse. Politiet og påtalemyndigheten har ansvar for at den frihetsberøvedes grunnleggende behov og rettigheter er oppfylt til en hver tid. Det krever at den enkelte som har arbeidsoppgaver tilknyttet arresten, opptrer korrekt og ansvarlig og at politidistriktene har gode rutiner for denne delen av sin virksomhet.

Sammendrag av flere av sakene som er omtalt i artikkelen og andre saker som gjelder hendelser i arrest kan finnes på Spesialenhetens nettside.

Spesialenheten avgjorde i 2011 to saker som gjaldt alvorlige hendelser i sentralarresten i Oslo. Saken som Spesialenheten etterforsket og avgjorde først, gjaldt en 17 år gammel asylsøker som var pågrepet mistenkt for medvirkning til salg av narkotika den 8. mars 2010. Før fengslingsmøtet 10. mars besluttet påtalemyndigheten å trekke fengslingsbegjæringen og 17-åringen skulle ha blitt løslatt. Blant annet på grunn av mangelfulle rutiner og uklare ansvarsforhold forble han sittende i politiarrest frem til 12. mars. Oslo politidistrikt ble ilagt et forelegg for grov uforstand i tjenesten. I påtalevedtaket ble det særlig fremhevet at organiseringen av jourordningen for påtalejuristene representerte risiko for svikt ved ansvarsoverføring og manglende oversikt. Oslo politidistrikt varslet Spesialenheten om at rutinene var lagt om.

Bruk av foretaksstraff er fakultativt, og selv om det er begått en straffbar handling som foretaket kan holdes ansvarlig for, skal de hensyn som taler for og mot foretaksstraff

vurderes konkret i hver enkelt sak. Da Spesialenheten senere i 2011 avgjorde en sak mot Oslo politidistrikt som også gjaldt en person som ble sittende i arrest for lenge, ble det vurdert ikke å være hensiktsmessig å gi foretaksstraff selv om saken var alvorlig. En person ble pågrepet 7. juli og bragt til sentralarresten hvor en påtalejurist senere samme kveld opprettholdt pågripelsen og utstedte et forelegg for besittelse av narkotika. Forelegget ble vedtatt. Den pågripne hadde oppgitt at han ønsket å søke asyl i Norge og Politiets utlendingsenhet (PU) ble derfor varslet. En politiadvokat i PU besluttet at frihetsberøvelsen kunne opprettholdes inntil asylregistrering var foretatt. Beslutningen ble meddelt operasjonsleder i PU og arresten i Oslo, og i politidistriktets arrestjournal ble følgende notert: "Overført og hentet av PU 8.7.10 kl.13.30." Asylsøkeren ble imidlertid ikke hentet og ble sittende i arresten frem til 13. juli 2010 da han ble løslatt og avhentet for asylregistrering. Etterforskningen avdekket ikke hvem som hadde notert asylsøkeren som avhentet.

Spesialenhetens vurdering var at det som følge av flere anonyme feil var begått en overtredelse av straffelovens bestemmelse om grov uforstand i tjenesten. Da saken lå noe tilbake i tid og politidistriktet hadde varslet om at rutinene var lagt om som følge av saken som medførte foretaksstraff, mente Spesialenheten at en ny foretaksstraff ikke ville ha noen preventiv virkning. Både PU og politidistriktet ble imidlertid bedt om å gå gjennom saken administrativt på nytt for å forhindre lignende feil i fremtiden.

Spesialenheten utferdiget i 2011 forelegg til Hedmark politidistrikt for grov uforstand i tjenesten som også gjaldt forhold knyttet til arrestopphold. Når noen dør mens de er tatt hånd om av politiet, skal Spesialenheten iverksette etterforskning selv om det ikke er grunn til mistanke om straffbar handling. I mars 2010 tok en person livet av seg i arresten i Hedmark politidistrikt. Spesialenheten fant at det ikke var noe å utsette på tilsynet med arrestanten, men etterforskningen viste at han først hadde blitt fremstilt for fengsling den fjerde dagen etter at han ble pågrepet. Til grunn for foretaksstraffen lå også at det ikke var dokumentert at politidistriktet i løpet av tiden arrestanten ble holdt i politiarrest hadde kontakten kriminalomsorgen for overføring til fengsel.

Spesialenheten etterforsket et dødsfall i arresten i Bergen i 2011. Arrestanten var vurdert av lege før innsettelse og la seg til å sove i cellen. Da arrestanten skulle hentes neste morgen var hun død av narkotika inntatt før innsettelse. Det var ikke mulig å fastslå eksakt dødstidspunkt. Etterforskningen viste at hun fikk forskriftsmessig tilsyn gjennom natten av alle arrestforvarerne utenom en, uten at noen oppdaget at det var noe galt. Spesialenheten anmodet politidistriktet om å vurdere administrativ opplæringen og retningslinjer for tilsyn med ruset arrestant som sover. Det ble også vist til at etterforskningen avdekket at enkelte av de som var avhørt i saken, ikke kjente til innholdet i Politidirektoratets brev av 28. april 2009. I skrevet foretas en gjennomgang av tidligere dødsfallsaker for erfaringslæring i politidistriktene. Spesialenhetens gjennomgang av lyd- og bildematerialet fra arresten viste at en av arrestforvarerne ikke ved noen av inspeksjonene så inn gjennom inspek-

sjonsluken i celledørene. Spesialenheten mente at dette var et så kvalifisert avvik fra den tjenesteutførelsen som arrestforskriften krever, at arrestforvareren fikk et forelegg for grov uforstand i tjenesten. Forelegget er vedtatt.

I saker som gjelder hendelser i arrest, kommer det ofte frem opplysninger om at arrestanten i forbindelse med visitasjon har blitt kledd helt naken. Av og til er det selve "strippingen" som anmeldes til Spesialenheten, men ofte kommer opplysningen frem i forbindelse med etterforskningen av anmeldelse av andre hendelser i arresten. I flere saker har tjenestemenn i avhørgitt uttrykk for at det er rutine for at alle arrestanter strippest før innsettelse i celle. Spesialenheten etterforsket i 2011 en sak hvor en person ble kledd helt naken under inkvirering og deretter ble låst inn på cellen uten å ha fått klærne tilbake. Spesialenheten mener det kan reises spørsmål om gjeldende regelverk om såkalt sikkerhetsvisitasjon åpner for at alle som settes i arrest strippest helt. Spesialenheten har pekt på at regelverket må forstås slik at innholdet i sikkerhetsvisitasjonen må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Rettspraksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen viser at kroppsvisitering av frihetsberøvede personer, herunder avkleddning og intim undersøkelse, kan innebære en krenkelse av artikkel 3 om umenneskelig eller nedverdiggende behandling, dersom den gjennomføres uten et legitimt formål og med passende respekt for menneskelig verdighet.

Anklager fra arrestanter om at de har blitt utsatt for vold i arresten, kan være vanskelige saker på mange måter. Av og til er bevissituasjonen vanskelig – ikke sjelden var arrestanten ruset og ord står mot ord om hva som faktisk har skjedd. Andre ganger er det ikke tvil om at det er brukt makt f.eks. fordi arrestanten satte seg til motverge, men spørsmålet er om maktbruken var nødvendig og forholdsmessig. Spesialenheten har i 2011 avgjort tre saker som gjelder maktbruk i arresten med straffreaksjon. En polititjenestemann ble tiltalt for uprovosert vold mot en person som skulle settes inn på glattcelle. Polititjenestemannen erkjente forholdet og ble domfelt i tingretten til en straff av 30 dager betinget fengsel og bot

på kr. 20 000. Straffutmålingsanke, som bl.a. gjelder påstand om tap av stilling, skal behandles av lagmannsretten i 2012. En arrestforvarer som bisto ved sikkerhetsvisitasjon av en arrestant som ikke ville ta av seg jakken, brøt arrestanten i gulvet og øvde press mot arrestantens arm slik at armen brakk. Arrestforvareren vedtok ikke forelegget fra Spesialenheten, og saken er berammet for retten i 2012. Den siste saken gjaldt en polititjenestemann som slo mot skulderen på en arrestant, deretter tok grep om halsen på han og holdt han nede på gulvet. Maktbruken var en reaksjon på det han oppfattet som arrestantens utfall med beinet mot tjenestemennene som skulle visitere han. Tjenestemannen holdt arrestanten nede ved å sette sitt kne over hodet på arrestanten. Tjenestemannen har ikke vedtatt forelegget fra Spesialenheten, og saken vil bli berammet for retten i 2012. I de to foreleggssakene er det bl.a. lagt vekt på at tjenestemennene raskt tyr til relativt voldsom maktbruk uten at det etter Spesialenhetens vurdering er gjort nok for å løse opp i situasjonen med mindre inngripende tiltak. I alle disse tre sakene er det sikret bilde og lydopptak fra arresten.

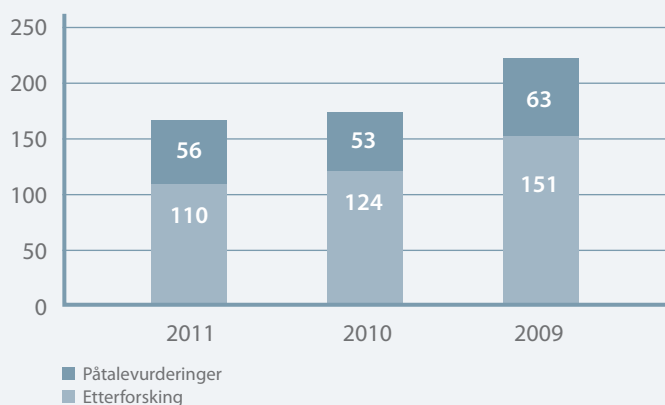
Statistikk

Saksbehandlingstid og mottatte anmeldelser

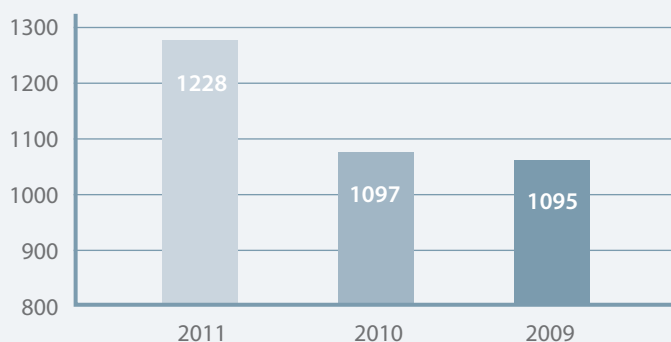
Spesialenheten har en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 166 dager for saker som er avgjort i 2011. Dette er en nedgang fra 2010 da saksbehandlingstiden var 177 dager. Spesialenhetens mål er at gjennomsnittlig saksbehandlingstid ikke skal overskride 150 dager.

Spesialenheten har i 2011 registrert 1228 nye anmeldelser. I samme periode er det avgjort 1359 anmeldelser (938 saker). At avgjorte anmeldelser er flere enn mottatte anmeldelser skyldes at flere saker dupliseres underveis i saksbehandlingen. En sak dupliseres dersom det straffbare forhold rammes av flere straffebestemmelser. Enkelte saker dupliseres først ved påtalebehandling. Dette medfører at antallet påtaleavgjorte saker øker det året avgjørelsen fattes. For antallet mottatte saker vil dette gjøre utslag det året opprinnelig sak er registrert, altså i enkelte tilfeller det foregående år.

GJENNOMSNIITTLIG SAKSBEHANDLINGSTID

MOTTATTE ANMELDELSER

TEMA	2011	2010	2009
Saksbehandlingstid fra mottatt sak til påtaleavgjort	166 dager	177 dager	214 dager
Mottatte saker	904 saker	833 saker	829 saker
Mottatte anmeldelser	1228 anmeldelser	1097 anmeldelser	1095 anmeldelser
Avgjorte saker	938 saker	951 saker	923 saker
Avgjorte anmeldelser	1359 anmeldelser	1352 anmeldelser	1377 anmeldelser
Positive påtaleavgjørelser (siktelse, tiltale, forelegg, påtaleunntatelse)	55 anmeldelser	49 anmeldelser	71 anmeldelser
Klager til Riksadvokaten	164 saker	145 saker	120 saker

30% av sakene henlagt uten etterforskning

Formålet med etterforskning er å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for avgjørelse av spørsmålet om tiltale, og tjene som forberedelse for sakens eventuelle behandling i retten. Spørsmålet om det skal iverksettes etterforskning er av skjønnsmessig karakter. I vurderingen legges det blant annet vekt på momenter som sannsynlighet og saklighet. Spesialenheten har en lav terskel for å beslutte etterforskning. Mange anmeldelser vurderes å ha et innhold som gjør at det ikke er rimelig grunn til å iverksette etterforskning. Årsakene til dette er flere. Noen anmeldere mener at en handling utført av politiet er straffbar selv om den etter lovgivningen er fullt ut lovlig.

Spesialenheten mottar også en del anmeldelser hvor anmelder åpenbart har som motiv å hindre politiets arbeid i en pågående etterforskning. En del anmeldelser er klart usaklige eller helt uten begrunnelse. Det går frem av statistikken for 2011 at 30 % av anmeldelsene er henlagt fordi det ikke er rimelig grunn til å iverksette etterforskning. I 2010 var andelen 35 %. At en anmeldelse henlegges med denne begrunnelse betyr ikke at saken ikke er grundig vurdert. I flertallet av sakene er det innhentet og gjennomgått dokumenter fra anmelders straffesak i politiet ("speilsaken").

I mange saker har en i tillegg til å gjennomgå anmeldelsen opp-tatt en utdypende forklaring fra anmelderen. Også i saker hvor det ikke iverksettes etterforskning skrives et begrunnet vedtak.

Andelen saker som har ført til forelegg eller tiltale

Spesialenheten skal etterforske og påtaleavgjøre saker i samsvar med de rammer som følger av lovgivning og rettspraksis. Politiet har gjennom lovgivningen vide fullmakter, og lovgiver har på flere områder satt en relativt høy terskel for å kunne konkludere med straffansvar. Det er også gjennom rettspraksis slått fast at politiet skal ha en relativt romslig ramme når man i ettertid skal vurdere spørsmålet om straff i sammenheng med den lovlige tjenesteutførelsen. Det legges blant annet vekt på at politiet ofte har plikt til å gripe inn i uoversiktlige og vanskelige situasjoner. Spesialenheten må avgjøre hver sak i samsvar med prinsippene for god påtalepraksis. Det innebærer blant annet at rimelig tvil om faktiske forhold av betydning for straffbarheten i Spesial-enhetens saker - som i andre straffesaker - skal komme den mis-tenkte til gode.

Tiltale skal ikke tas ut med mindre man er overbevist om straffe-skyld og er av den formening at denne vil kunne bevises for dom-stolen. Av 1359 behandlede anmeldelser i 2011 ledet 55 til positiv påtaleavgjørelse i form av forelegg, siktelse, tiltalebeslutning eller påtaleunntatelse. Det var i alt 26 personer eller foretak som ble ilagt forelegg, siktet, tiltalt eller gitt påtaleunntatelse i 2011. En nærmere omtale av saker med positiv påtaleavgjørelse finnes på sidene 22-25.

“

Spesialenheten har en lav terskel for å beslutte etterforskning.

Statistikk

Saksbehandling

Ved opprettelse av Spesialenheten er det forutsatt at saksbehandlingen i enheten skal skje i to nivåer og at Sjefen for Spesialenheten ikke skal delta i eller gi detaljerte føringer for etterforskningsavdelingenes arbeid. Når en sak anses tilstrekkelig opplyst, avgir etterforskningsavdelingene en skriftlig innstilling eller forslag. Innstillingene skrives av en fast ansatt jurist eller av en av advokatene på verv. Alle innstillinger og vedtak i Spesialenheten begrunnes. Å skrive begrunnelser er selvsagt ressurskrevende, men er vurdert å gi verdifull informasjon til både anmeldere og anmeldte. Spesialenhetens begrunnelser vil i noen tilfelle også kunne være en rettesnor for politiet på områder hvor det kan være behov for å korrigere rutiner/praksis.

I en del vedtak kritiserer Spesialenheten tjenestehandlinger i politiet eller påtalemyndigheten selv om det ikke konkluderes med straffansvar. En åpen og tilgjengelig etterforsknings- og beslutningsprosess er viktig for å oppfylle Norges forpliktelser etter Den europeiske menneskerettskonvensjonen. Europarådets kommissær for menneskerettigheter har fremhevet Spesialenhetens begrunnede påtalevedtak som et eksempel på god praksis.

Spesialenheten har adgang til å benytte alle lovlige etterforskningsmetoder. Bevisinnhenting i Spesialenhetens saker skjer først og fremst ved avhør av anmelder, vitner og mistenkte. For flertallet av anmeldelsene som inngis til Spesialenheten er det slik at anmelder allerede er part i en straffesak hos politiet. "Speilsak" er et begrep som brukes på politiets saksdokumenter i straffesaken mot anmelder og innhentes normalt dersom slik "speilsak" finnes. Riksadvokaten er faglig overordnet Spesialenheten og kan gi pålegg om iverksetting, gjennomføring og stansing av etterforskning. Riksadvokaten behandler også klager over vedtak truffet av Spesialenheten.

Hvem var anmelder i 2011?

Oversikten viser hvem som har inngitt anmeldelse i saker som er avgjort i 2011. Oversikten omfatter også saker hvor Spesialenheten har iverksatt etterforskning etter eget initiativ.

Hovedvekten av anmeldelsene er inngitt av fornærmede. 78 % av anmeldere i påtaleavgjorte saker er menn, 22 % er kvinner.

HVEM ANMELDER?	ANDEL I 2011	ANDEL I 2010	ANDEL I 2009
Spesialenheten tar eget initiativ	3 %	1 %	2 %
Politidistriktet	13 %	13 %	14 %
Fornærmet	71 %	73 %	70 %
Fornærmet v/ advokat	9 %	11 %	11 %
Andre	4 %	3 %	3 %
Totalt	100 %	100 %	100 %

Hvem ble anmeldt i 2011?

Oversikten viser stillingskategori og (delvis) embetstilknytning for personer i saker som er avgjort ved Spesialenheten i 2011.

HVEM ANMELDES?	ANDEL I 2011	ANDEL I 2010	ANDEL I 2009
Polititjenestemann/ - kvinne	64 %	62 %	72 %
Politiadvokat	12 %	11 %	9 %
Høyere påtalemyndighet	2 %	2 %	1 %
Sivilt ansatt	2 %	2 %	1 %
Andre (herunder foretak og politimester)	15 %	22 %	16 %
Arrestforvarere	5 %		
Totalt	100 %	100 %	100 %

Utdrag av registrerte saker i 2011

Det er viktig å presisere at forholdets art i tabellen er basert på anmelderens pretensjon om hva slags straffbart forhold som har fun-

net sted. Når sakene er ferdig etterforsket vil kode for forholdets art kunne bli endret i forbindelse med påtaleavgjørelsen.

FORHOLDETS ART	Antall i 2011	Antall i 2010	Antall i 2009	MERKNADER
Ulovlig maktbruk	91	88	75	
Ulovlig frihetsberøvelse	23	22	24	
Ulovlig ransaking	28	14	19	
Brudd på taushetsplikt	78	50	57	
Usannhet i tjenesten	32	24	32	F. eks. falsk rapport, falsk forklaring, falsk anmeldelse
Narkotikalovbrudd	4	0	6	
Sedelighetslovbrudd	0	14	19	
Vinningslovbrudd	26	25	18	
Grov uforstand i tjenesten	358	329	310	Flere saker her vil også gjelde maktbruk
Utilbørlig opptreden	43	44	42	
Tjenesteunnløstelse	61	71	56	
Trafikklovbrudd	36	30	25	

Positive påtaleavgjørelser

2011

Her følger en oversikt over saker som i 2011 er avgjort av Spesialenheten med positiv påtaleavgjørelse. Oversikten inneholder tiltaler, forelegg og påtaleunntatelser.

TILTALER

- En polititjenesteperson ble 3. mars tiltalt for overtredelse av straffeloven § 228 første og annet ledd annet straffalternativ og straffeloven § 325 første ledd nr. 1. Tiltalte utøvde i sammenheng med en krevende pågripelse press mot overkroppen til personen som ble pågrepet. Den pågrepte lå på bakken i mageleie og hadde håndjern på ryggen. Han fikk i sammenheng med hendelsen pustestans og hjertestans som førte til hjerneskade. Hovedforhandling i tingretten ble avholdt i juni 2011 og tiltalte ble ved Aust-Telemark tingretts dom av 20. juni 2011 dømt til fengsel i 30 dager, som ble gjort betinget med en prøvetid på to år. Ankeforhandling ble avholdt i Agder lagmannsrett i januar 2012. Tiltalte ble frifunnet.

- En polititjenesteperson ble 16. mars tiltalt for overtredelse av straffeloven § 228 første ledd, jf. § 232 og straffeloven § 325 første ledd nr. 3 for uprovsert å ha benyttet vold mot en arrestant. I grunnlaget for tiltalepostene er blant annet vist til at tiltalte inne i arresten tok tak med begge hender rundt halsen på arrestanten, brøt hodet hans bakover og slo ham med knyttet hånd i bakhodet. Tiltalen gjelder også bruk av vold overfor arrestanten etter at han var ført inn på en celle. Tiltalte presset her sitt kne mot arrestantens hals slik at arrestanten fikk pusteproblemer. Arrestanten var hele tiden påført håndjern og det var andre polititjenestepersoner til stede. Blant sakens beviser er bildeopptak som anses å vise den beskrevne maktbruken. Tiltalte ble ved

Sunnmøre tingretts dom av 1. september 2011 i hovedsak dømt i samsvar med tiltalen. Retten la til grunn at tiltalte hadde presset sitt kne mot øvre del av arrestantens rygg. Tiltalte ble dømt til en straff av fengsel i 30 dager og til å betale en bot på kr. 20 000. Fengselsstraffen ble gjort betinget med en prøvetid på to år. Påstand fra Spesialenheten om tap av stilling ble ikke tatt til følge. Spesialenheten har anket over straffutmålingen i saken og anken er tillatt fremmet. Ankeforhandling er berammet i februar 2012.

- En sivilt ansatt ble 14. april 2011 tiltalt for underslag. Tiltalte, som hadde ansvar for velferdsmidler, oppgjør for brusautomat og solariumsdrift disponerte alene kontoen som midlene ble satt inn på. Fra 2004 til 2010 tok tiltalte ved gjentatte anledninger ut penger fra kontoen og disponerte til private formål. I perioden foretok tiltalte også innskudd på kontoen ved bruk av egne midler. Tiltalen gjelder underslag av ca. kr. 39 000. Tiltalte ble ved Oslo tingretts dom av 7. desember 2011 dømt til straff av fengsel i 36 dager. Fengselsstraffen ble gjort betinget med en prøvetid på to år. Tiltalte ble dømt til å betale saksomkostninger med kr. 2 000. Dommen er rettskraftig.

- En sivilt ansatt i politiet ble 30. desember 2011 tiltalt for ved 13 anledninger å ha brutt sin taushetsplikt, jf. straffeloven § 121, og for å ha overtrådt en tjenestepplikt, jf. straffeloven § 324. Tiltalte mottok fra en tidligere kollega, som nå jobber i en privat virksomhet, navnet på personer som søkte

stillinger i den private virksomheten. Tiltalte kontrollerte om søkerne var omhandlet i politiets registre og ga opplysning til sin tidligere kollega om søkerne var omhandlet eller ikke. Hovedforhandling er berammet i mars 2012.

- En sivilt ansatt i politiet ble 24. november 2011 tiltalt for overtredelse av straffeloven § 120. I namssak om avhenting av kjøretøy skrev hun i en rapport at kjøretøyet ikke var på den aktuelle adressen, til tross for at hun under utleggsforretningen selv hadde observert at kjøretøyet var der. Hovedforhandling i tingretten er berammet i februar 2012.
- En arrestforvarer ble 29. november 2011 tiltalt for seks overtredelser av straffeloven § 257. Tiltalen omfatter tyveri av politiefekter fra arbeidsplass, tyveri av kollegers nøkler og adgangskort, tyveri av et større antall kniver, slåsshansker og batonger som politiet har beslaglagt i andre sammenhenger. Tiltalen omfatter også overtredelser av straffeloven § 255, straffeloven § 294 og våpenloven § 33. Hovedforhandling i tingretten er berammet i mars 2012.

FORELEGG

Grov uforstand i tjenesten

- En polititjenesteperson (A) ble ilagt forelegg på kr. 10 000 for å ha utvist grov uforstand i tjenesten. A gikk flere ganger inn i politiets registre og leste saksdokumenter i en straffesak mot et familiemedlem. A tok også utskrift av dokumenter og overlev-erte til familiemedlemmet. Forholdet ble ikke vurdert å være brudd på lovbestemt taushetsplikt. Familiemedlemmet ville etter vurdering og beslutning fra ansvarlig for saken kunne ha hatt adgang til innholdet i dokumentene. Forelegget er vedtatt.
- En polititjenesteperson (A) ble ilagt et forelegg på kr. 8 000 for å ha overtrådt straffeloven § 324 og straffeloven § 325 første ledd nr. 1. A grep inn overfor en bilfører (B) som han mente bedrev uaktsom kjøring og tok på stedet beslag i Bs førerkort. Noen dager senere bestemte

A at saken kunne avgjøres med forenklet forelegg. Det forenklede forelegget ble sendt B i posten. A oppga ved oversendelsen av forelegget at han ville beholde Bs førerkort inntil han hadde mottatt As bekref-telse på at forelegget er vedtatt. B kvitterte ikke på forelegget. A beholdt Bs førerkort hos seg i ca 5 måneder før han opprettet en anmeldelse og la fram saken for påtalemyndigheten. Spesialenhetens vurdering var at As framgangsmåte innebar et så markert avvik fra saksbehandlingsreglene i vegtrafikkoven § 33 nr. 3 og rundskriv fra riksadvokaten at det var grunnlag for straffansvar. As unnlattelse av å følge regelverket ble vurdert å være brudd på tjenesteplikt. As tilbakeholdelse av Bs førerkort inntil forelegget var vedtatt ble vurdert å være urettmessig og ansett å være grov uforstand i tjenesten. A nektet å vedta forelegget og han ble ved behandling av saken i tingretten i juli 2011 frifunnet for overtredelse av straffeloven § 324 og straffeloven § 325 første ledd nr. 1. Tingretten mente A i forhold til straffeloven § 324 ikke hadde utvist et tilstrekkelig forsett. I forhold til straffeloven § 325 første ledd nr. 1 anførte tingretten at forholdet var kritikkverdig og en feilvurdering, men at det ikke var utvist grov uforstand i tjenesten. Spesialenheten har anket over frifinnelsen, og anken er tillatt fremmet. Ankeforhandling er berammet i februar 2012.

Brudd på taushetsplikt

- En polititjenesteperson ble ilagt et forelegg på kr. 8 000 for brudd på taushetsplikt. Vedkommende hadde gitt sin samboer opplysninger om en persons forhold til politiet. Informasjonen omfattet både løpende saker og saker som var avgjort. Personen var i et konfliktforhold med personer i samboerens familie. Forelegget er vedtatt.
- En polititjenesteperson ble ilagt forelegg på kr. 5 000 for brudd på taushetsplikt. Vedkommende hadde uten tjenestelig grunn gått inn i politiets registre og funnet opplysninger om en person. Opplysningene ble formidlet til et familiemedlem som hadde interesse av opplysningene. Forelegget er vedtatt.

- En polititjenesteperson ble ilagt forelegg på kr. 10.000 for brudd på taushetsplikt og utilbørlig opptreden. I forbindelse med at en person innga anmeldelse i en trusselsak, informerte polititjenestepersonen vedkommende om tjenesteoppdrag mv. han hadde hatt i forhold til en person i melderens familiekrets. Opplysningen hadde ingen relevans i forhold til det forholdet som ble anmeldt. Forelegget er vedtatt.

Legemskrenkelse

- En polititjenesteperson fikk et forelegg på kr. 12.000 for overtredelse av straffeloven § 228 første ledd. Polititjenestepersonen ble irritert på en person som var passasjer i en bil som ble stanset i fartskontroll. Da passasjeren blandet seg inn i kollegaens arbeid med å utferdige forelegg og ikke fulgte pålegg om å fjerne seg, tok han tak i passasjeren og geleidet han vekk fra politibilen. Han slo så passasjeren i ansiktet med åpen hånd og festet med sin høyre hånd et grep rundt halsen hans som medførte press mot personens strupehode og stemmebånd. Forelegget er vedtatt.

- En arrestforvarer fikk et forelegg på kr. 10.000 for overtredelse av straffeloven § 228 første ledd og § 325 nr.1. Han bistod en polititjenestemann med å sette en person inn på glattcelle. Personen ble av sikkerhetsmessige grunner bedt om å ta av seg jakken, men han nektet dette. Han brøt da arrestanten ned i gulvet og øvde press mot den ene armen hans slik at det oppstod et brudd i overarmen. Forelegget er ikke vedtatt og saken er berammet i tingretten i februar 2012.

- En polititjenesteperson fikk et forelegg på kr. 10.000 for overtredelse av straffeloven

§ 228 første ledd og § 325 nr. 1. Sammen med en arrestforvarer skulle han sette en person på glattcelle. Arrestanten var kranglete fordi han ønsket en røyk før han ble satt på cellen. Da polititjenestepersonen oppfattet at arrestanten gjorde et utfall mot dem med det ene beinet, reagerte han med å slå med den ene hånden mot arrestantens skulder. Deretter holdt han et grep med høyre arm om halsen på arrestanten og holdt han nede på gulvet. Han satte et kne over hodet på arrestanten for å holde han nede. Forelegget er ikke vedtatt og saken er sendt retten for beramning av hovedforhandling.

Annet

- En politimester fikk et forelegg på kr. 10.000 for overtredelse av straffeloven § 352 annet ledd. Under deltakelse av et stort offentlig arrangement avfyrt hun fra en kran ca. 30 meter over bakken en nød-rakett i retning bebyggelsen på andre siden av en elv. Raketten landet på taket på et bolighus hvor den forårsaket at det oppstod brann i taket og loftet under. Forelegget som er utferdiget i henhold til vedtak av kongen i statsråd, er vedtatt.

Overtredelse av vegtrafikkloven

- En polititjenesteperson ble ilagt forelegg på kr. 8 000 for uaktsom kjøring. Under utrykningskjøring kjørte han mot rødt lys i et kryss og kolliderte med en personbil som hadde kjørt inn i krysset på grønt lyssignal. Det oppsto personskade og betydelige materielle skader. Det ble lagt til grunn at polititjenestepersonen ikke var tilstrekkelig oppmerksom og holdt for høy hastighet da han kjørte inn i krysset. Forelegget er vedtatt.

- En polititjenesteperson ble ilagt et forelegg på kr. 5.000 for overtredelse av vegtrafikkloven § 3. Polititjenestepersonen kjørte ca. kl. 03.00 om natten utrykning. Han benyttet blålys. Sirenen var ikke påsatt. Ved passering av et lyskryss kjørte han inn i krysset mot rødt lys og var ikke tilstrekkelig aktpågivende i forhold til øvrig trafikk. Inne i krysset kolliderte han med en drosjebil som hadde kjørt inn i krysset på grønt lys. Forelegget er vedtatt.

- En polititjenesteperson ble gitt forelegg for å ha kjørt i 90 km/t i en 60 sone. Polititjenestepersonen kjørte et sivilt kjøretøy og var sammen med kollega på veg til et tjenesteoppdrag da hastigheten ble målt av en politipatrulje ved bruk av lasermåler. Oppdraget de var på vei til var ikke av en karakter som ga grunn til å fravike gjeldende fartsgrense på stedet. Boten ble i samsvar med standardiserte bøtesatser satt til kr. 9 000. Tapsperioden ble i henhold til forskrift om tap av retten til å føre førerkort satt til seks måneder. Forelegget er vedtatt.

- En polititjenesteperson fikk et forelegg for overtredelse av vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3 på kr. 6 000. Under utrykning kjørte han mot rødt lys uten å være tilstrekkelig aktpågivende og varsom slik at han kolliderte med bil som var på vei inn i krysset på grønt lys. Det oppstod skader på begge bilene. Forelegget er vedtatt.

FORETAKSTRAFF

Grov uforstand i tjenesten

- Oslo politidistrikt som foretak ble 18. august 2011 gitt forelegg for å ha utvist grov uforstand i tjenesten, jf. straffeloven § 325 første ledd nr. 1. En 17 år gammel asylsøker ble 8. mars 2010 kl. 19.30 pågrepet

Positive påtaleavgjørelser

2011

da han ble mistenkt for medvirkning til omsetning av narkotika. Han ble avhørt av politiet samme dag og fengslingsmøte ble berammet i Oslo tingrett 10. mars. Påtalemyndigheten valgte imidlertid etter nærmere vurdering av saken den 10. mars å trekke fengslingsbegjæringen og straffesaken ble henlagt. Asylsøkeren skulle da ha vært løslatt. Blant annet på grunn av mangelfulle rutiner og uklare ansvarsforhold forble han sittende i politiarrest fram til 12. mars kl. 12.30. Oslo politidistrikt ble ilagt en bot på kr. 50 000. Forelegget er vedtatt.

- Hedmark politidistrikt ble ilagt foretaksstraff etter at en person tok sitt eget liv i politiarresten. Det ble ikke ansett å være noe å utsette på tilsynet i arresten. Foretaket ble holdt ansvarlig for andre sider ved håndteringen av frihetsberøvelsen av den avdøde. Avdøde ble pågrepet av Hedmark politidistrikt torsdag 25. mars 2010 kl. 12.50 og innsatt i politiarrest på Hamar politistasjon samme dag kl. 13.35. Han ble først den fjerde dagen etter pågripelsen, mandag 29. mars 2010, fremstilt for retten for fengsling. Etter at tingretten samme dag avsa kjennelse om varetektsfengsling, ble den pågrepne ført tilbake til politiarresten hvor det tirsdag 30. mars kl. 09.10 ble oppdaget at han hadde tatt sitt eget liv. Da tre-dagers fristen for fremstilling for retten var oversittet, manglet frihetsberøvelsen rettslig grunnlag. Det er heller ikke dokumentert at politidistriktet i løpet av tiden avdøde ble holdt i politiarrest har vært i kontakt med kriminalomsorgen for å få ham overført til fengsel. En begrunnelse for at han ikke er overført til fengsel er ikke nedtegnet i vaktjournalen. Forelegget på kr. 50 000 er vedtatt.

PÅTALEUNNLETelser

- En påtalejurist lot være å løslate en varetektsinnsatt til tross for at lagmannsretten ikke gav medhold i begjæring om fortsatt varetektsfengsling. Lagmannsrettens kjennelse ble avsagt fredag ettermiddag, og den ble sendt til politidistriktet så sent på dagen at det ikke lot seg gjøre å begjære oppsettende virkning. Til tross for at forsvarer tok kontakt med påtalejuristen flere ganger fredag kveld, sto påtalejuristen fast ved at vedkommende skulle forbli i varetekt og at begjæring om oppsettende virkning kunne fremmes etter helgen. Spesialenheten anså den videre frihetsberøvelse av den varetektsinnsatte å være ulovlig og avgjorde saken med vilkårløs påtaleunnlatelse for overtredelse av straffeloven § 223. Etter klage omgjorde riksadvokaten Spesialenhetens vedtak slik at vedkommende ble ilagt vilkårløs påtaleunnlatelse i forhold til straffeloven § 325, første ledd nr. 1 om grov uforstand i tjenesten. En bredere framstilling av saken finnes i Spesialenhetens oversikt over saker sendt til administrativ vurdering første halvår 2011. Se sak nr. 30.

- En politistudent (A) fikk i sammenheng med en ransaking i oppdrag å undersøke om det er lov å inneha en GSM – jammer. En slik gjenstand var i sammenheng med ransakingen tatt hånd om av politiet. A registrerte ikke gjenstanden som beslag i noen rapport, heller ikke da han senere ble bedt av en overordnet om å gjøre det. A oppbevarte den i sitt eget garderobeskap. Etter en tid glemte A at han hadde gjenstanden og da han senere skulle rydde i skapet vurdererte han det som pinlig å ta opp med sine overordnede hva han skulle gjøre med den. Han valgte derfor å kaste den. Spesialenhetens vurdering var at A hadde handlet i strid

med regler for behandling av beslag mv. As optreden ble vurdert å være en tjenesteforsømmelse (§ 324). Blant annet fordi A hadde begrenset erfaring fra politiarbeid ble saken avgjort med påtaleunnlatelse.

- Tre polititjenestepersoner ledsaget en utlending med fly til utlandet. Da de returnerte til Oslo lufthavn, Gardermoen, handlet de etter landing i taxfree - butikken. I stedet for å passere gjennom tollsonen, gikk de deretter gjennom politiets område på flyplassen, før de gikk ut i ankomsthallen og forlot lufthavnen. Spesialenhetens vurdering var at de tre polititjenestepersonene hadde overtrådt tollbestemmelsene, som pålegger enhver plikt til å passere tollkontrollpunktet. Det forelå i denne situasjonen ingen hensyn som kunne begrunne at de ikke i likhet med øvrige reisende passerte gjennom tollsonen. Saken ble avgjort med påtaleunnlatelse. Det ble blant annet lagt vekt på at det ikke synes å være gitt direktiver fra arbeidsgiver om hvordan innpassering etter denne type tjenesteoppdrag bør skje. Det forelå ingen opplysninger som gikk ut på at polititjenestepersonene medbrakte gods eller varer som skulle ha vært lagt fram for fortolling.

Utrykninger 2011

Flere av de sakene Spesialenheten mottar krever umiddelbar etterforskningsinnsats. Dette gjelder situasjoner hvor noen er blitt alvorlig skadet eller har mistet livet som følge av politiets og påtalemyndighetens tjenestehandlinger. I saker hvor det er mistanke om alvorlig kriminalitet kan umiddelbar etterforskningsinnsats også være påkrevd for å sikre bevis.

Enheten har et riksdekkende ansvar og det kan derfor være vanskelig å komme til et åsted og

iverksette tiltak så snart som ønskelig. Det betyr som regel at umiddelbare bevissikringstiltak må gjennomføres med bistand fra politiet.

Ofte må polititjenestemenn som har deltatt i skarpe aksjoner skjermes og vente i noe tid før de får avgitt sin forklaring om hendelsen til Spesialenheten. I 2011 rykket Spesialenheten ut og iverksatte umiddelbare etterforskingstiltak i 16 saker. På forhånd planlagte aksjoner om pågrepelse og ransaking omtales ikke her.

7. januar 2011

Sunnmøre politidistrikt

En polititjenestemann hadde utøvd vold mot en person inne i arresten.

24. januar 2011

Rogaland politidistrikt

En polititjenesteperson hadde under utrykning om natten kjørt mot rødt lys og kollidert med en drosje.

27. januar 2011

Hordaland politidistrikt

Spesialenheten ble varslet om et vegtrafikkuhell med personskade. En varebil hadde kjørt inn i to uniformerte polititjenestebiler som sto skråstilt i vegbanen. Politiet hadde gjennomført forfølgelseskjøring forut for uhellet.

15. april 2011

Agder politidistrikt

En person hadde omkommet i sammenheng med en bilforfølgelse. Føreren hadde kjørt ut av vegbanen og inn i en husvegg. Han døde som følge av skadene han pådro seg i sammenstøtet.

18. mai 2011

Agder politidistrikt

En uniformert polititjenestebil hadde opptatt bilforfølgelse av en mulig påvirket bilfører. Den forfulgte bilen kolliderte med en møtende bil og det oppsto personskader.

20. juni 2011

Hordaland politidistrikt

En person døde i politiets arrest.

3. juli 2011

Oslo politidistrikt

Politiet pågrep en mann i Oslo sentrum i forbindelse med en slåsskamp. Ved pågripelsen ble mannen lagt i bakken, med den følge at han fikk brudd på hodeskallen og indre blødninger.

23. juli 2011

Østfold politidistrikt

En mann som oppholdt seg ved en bussterminal skulle pågripes for mistanke om drap. Mannen gjorde utfall med kniv både mot publikum og politi. Det ble foretatt gjentatte anrop om at mannen skulle legge fra seg kniven. I tillegg ble det benyttet pepperspray samt avfyrt varselskudd uten at mannen overga seg. En tjenestemann avfyrt et rettet skudd i mannens lår.

5. august 2011

Agder politidistrikt

Et kjøretøy som nektet å stanse på politiets signal hadde kollidert i en busslomme med et annet kjøretøy. Det var to personer i bilen som ikke stanset på politiets signal og en person i den andre bilen som var involvert i kollisjonen. Føreren av det møtende kjøretøyet fikk påvist personskader.

16. august 2011

Vestfold politidistrikt

En tjenestemann på motorsykkel var på vei til et oppdrag, hvor han fikk skrens i en sving og kolliderte med en personbil i motgående kjørebane. Tjenestemannen ble alvorlig skadet.

30. august 2011

Sunnmøre politidistrikt

En personbil hadde unnlatt å stanse på politiets signal og stakk av fra politiet. Føreren av personbilen kolliderte med en lastebil og ble sittende fastklemt i bilen.

5. september 2011

Follo politidistrikt

Spesialenheten ble varslet om at en arrestant var funnet livløs i arresten. Gjenopplivning ble iverksatt og vedkommende ble kjørt til sykehus, hvor han senere døde.

29. september

Oslo politidistrikt

En personbil med 5 personer, under flukt fra politiet, kjørte inn i en husvegg. Flere av personene ble alvorlig skadet.

10. desember 2011

Hordaland politidistrikt

En bilfører hadde under bilforfølgelse kjørt inn i en mur og blitt skadet.

25. desember 2011

Sunnmøre politidistrikt

Spesialenheten mottok melding om politiaksjon hvor politi rykket ut til en privatbolig hvor en psykisk ustabil person med kniv oppholdt seg sammen med andre. Personen omkom.

30. desember 2011

Midtre Hålogaland politidistrikt

Politiet rykket ut i sammenheng med at en person hadde forskanset seg i en bygning. Personen truet med å skyte. Da politiet grep inn, påførte personen seg selv skader som han senere døde av.

Administrative vurderinger

Erfaringslæring - oversendelse av saker til politimestere for administrativ vurdering

Spesialenheten har i 2011 oversendt 57 saker til politimester eller sjef for særorgan til administrativ vurdering. I 2010 ble 50 saker sendt til administrativ vurdering.

Når Spesialenheten sender saker til administrativ vurdering betyr det at det under etterforskningen av saken er kommet frem opplysninger som bør følges opp i politiet eller påtalemyndigheten. Dette kan blant annet gjelde saker hvor det ikke er reagert med straff, men hvor politiet likevel bør ta lærdom av erfaringer fra saken og for eksempel endre sine rutiner. Saker vil også kunne bli sendt til administrativ vurdering fordi Spesialenheten mener saken kan gi grunnlag for disiplinær reaksjon overfor ansatte i politiet. Saker hvor det reageres med straff vil også kunne være egnet for administrativ gjennomgang og erfaringslæring.

Riksadvokaten har i rundskriv nr 3/2006 uttalt at kritikk fra Spesialenheten i alminnelighet bør begrenses til det forhold som har vært gjenstand for etterforskning og

være et ledd i de rettslige vurderingene. Generell kritikk av politiets virksomhet, organisering, rutiner mv. bør tas opp separat og direkte med politimesteren eller med Riksadvokaten. Vedrører kritikken Politidirektoratets ansvarsområde, bør også direktoratet underrettes. Utvalget som har evaluert Spesialenheten og som i mai 2009 avga sin rapport "Et ansvarlig politi" (NOU 2009:12) tar opp spørsmål som gjelder kunnskapsbasert erfaringslæring. Utvalget mener at Spesialenhetens rolle som kompetanseorgan bør fremheves og at Politidirektoratets ansvar for erfaringslæring bør styrkes. Dette er et synspunkt om har fått bred støtte i flere høringsuttalelser.

Flere saker som fra 2005 til 2011 er sendt til administrativ vurdering finnes på Spesialenhetens hjemmeside: www.spesialenheten.no

Politidirektoratet er av Justisdepartementet gitt i oppdrag å legge til rette for utvikling av politiet som en lærende organisasjon. Politidirektoratet har i 2011 arbeidet med en plan om kunnskapsbasert erfaringslæring. Blant flere aktuelle tiltak i Politidirektoratets plan er analyse av Spesialenhetens avgjørelser med henblikk på læring.

Eksempler på saker sendt til administrativ vurdering i 2011:

OPPFØLGNING AV MELDING TIL POLITIETS OPERASJONSSENTRAL – FRYKT FOR AT PERSON KAN DØ PGA. KULDE

En person fortalte til media at han hadde kontaktet politiet da han natt til første nyttårsdag ikke kunne finne en venninne som hadde bedt om å bli hentet med bil. Personen ga i samtale med politiets operatør uttrykk for bekymring fordi kvinnen var lett kledd og det var svært kaldt ute, men politiet iverksatte ingen tiltak. Venninnen ble 1. januar 2011 funnet død ved en parkeringsplass.

Spesialenheten iverksatte på bakgrunn av oppslag i media etterforskning og innhentet fra politiet lydopptak av samtalen mellom personen og operatøren. Operatøren forklarte i avhør at han på bakgrunn av telefonhenvendelsen ikke oppfattet at det forelå noen nødssituasjon. Da de kun var to operatører på jobb og det var mange henvendelser og oppdrag, gjorde han ikke notat fra samtalen i oppdragsloggen.

Spesialenheten fant ikke at operatøren ved å la være å initiere utrykning hadde brutt noen tjenesteplikt. Det fremkommer i samtalen ikke opplysninger som gir umiddelbar grunn til å frykte at det er fare for liv. Saken ble for operatøren henlagt fordi intet straffbart forhold anses bevist. Spesialenheten anførte at det i lys av sakens tragiske utfall kan reises spørsmål om ikke operatører bør opptre mer inviterende i forhold til publikum og i større grad søke å klargjøre faktum. I den aktuelle

saken burde politiet ha klarlagt nærmere når det hadde vært kontakt mellom involverte personer, hvilke områder det var søkt i og om kvinnen kunne ha fått hjelp av eller søkt tilhold hos andre. Svarene på slike spørsmål ville gitt politiet et bedre grunnlag for å bedømme situasjonen. Spesialenheten fikk ved henvendelse til Politihøgskolen opplyst at det i dag ikke finnes faglitteratur eller retningslinjer som konkret retter seg mot operatøroppgaver i politiet. Skolen oppga å arbeide med planer for instruktørutdanning. Politidistriktet oppga at det ved utvelgelse av operatører søkes etter dyktige generalister med erfaring fra operativ tjeneste. Spesialenheten mente saken burde gjennomgås i læringssammenheng.

PÅGREPNES RETT TIL KONTAKT MED ADVOKAT

To personer som var pågrepet og satt i arrest innga anmeldelse til Spesialenheten begrunnet i at de ikke var gitt rett til å kontakte advokat i samsvar med gjeldende regelverk, jf. straffeprosessloven § 94 første ledd og arrestforskriften § 2-4. Det følger av rundskriv fra riksadvokaten (4/2006) at forespørsel om å melde fra til advokat skal etterkommes så snart som mulig og senest to timer etter ankomst til politistasjonen. Ved ankomst til politistasjon etter kl. 22.00 vil det normalt være nok med varsling påfølgende dag. Den ene av de to pågrepne ble satt på celle kl. 20.24 og det var ved inkvirering notert at han ønsket å kontakte advokat. Han fikk først påfølgende dag ca. kl. 14 snakke med sin advokat. En arrestforvarer forklarte til

Spesialenheten at det hadde hengt et notat på en tavle i arresten hvor det gikk fram at de pågrepne ikke skulle gis mulighet til å kontakte advokat. Ingen av de ansatte i arresten eller ansvarlige for straffesaken kunne under etterforskningen bidra med opplysninger om notatet. Spesialenheten lyktes ved sin etterforskning ikke å bringe klarhet i hvem som kunne ha gitt orde om at de pågrepne ikke skulle gis adgang til å snakke med advokat. Det ble ikke vurdert å være grunnlag for å reagere med straff i forhold til politidistriktet som foretak. Politidistriktet ble bedt om å gjennomgå saken og forsikre seg om at det gis nødvendig opplæring slik at pågrepne gis adgang til å kontakte advokat i samsvar med gjeldende regler.

FRIHETSBERØVELSE AV BARN UNDER 15 ÅR

En gutt som var 14 år og ni måneder gammel ble kjørt hjem av politiet. Gutten opptrådte utagerende og ønsket ikke å være hos en slektning som hadde ansvar for ham mens foreldrene var på reise. Da gutten opptrådte truende mot polititjenestepersonene som kjørte han hjem ble det tatt kontakt med den lokale barneverntjenesten, som oppga at de var forhindret fra å bistå. Saken ble da forelagt for en politijurist som besluttet å sette gutten i politiarrest. Gutten ble satt i arrest kl. 00.15 og satt der inntil han ble hentet av sin far kl. 11.55. Beslutningen om bruk av politiarrest var straffeprosessuelt begrunnet. Politijuristen oppga at det ble lagt til grunn at gutten var fylt 15 år. Juristen viste for øvrig til at beslutningen ble truffet

i en situasjon hvor ingen andre enn politiet var beredt til å ta ansvar for gutten. Spesialenheten anså det ikke bevist at politijuristen forsettlig hadde pågrepet et barn som var under den kriminelle lavalder. Det var på det rene at juristen først fikk oppgitt at gutten var 15 år. Det var imidlertid også gitt opplysninger om fødselsdato. Spesialenheten anførte i saken at bruk av politiarrest mot et barn må være siste utvei og at det i vurderingen av om de straffeprosessuelle vilkår er oppfylt og om inngrepet er et nødvendig og forholdsmessig tiltak stilles store krav til grundighet og varsomhet. Det ble vist til påtaleinstruksen § 9-2 og barnekonvensjonen artikkel 37. Politidistriktet ble bedt om å vurdere behovet for å instruere ansatte om de rettslige rammer som gjelder for inngripen mot mindreårige.

FRIHETSBERØVELSE AV PERSON MED DIABETES

En person som var pågrepet og satt i politiarrest anmeldte politiet for ikke å ha tatt nødvendig hensyn til at han har diabetes. Personen ble pågrepet kl. 01.04 og ble løslatt samme dag kl. 14.40. Politiet var kjent med at personen hadde diabetes og han målte blodsukkernivå før han ble satt på celle. Han var imidlertid senere forhindret i å foreta målinger og hadde på det tidspunkt han ble løslatt verdier som innebar at han hadde moderat føling. Politiet hadde etter Spesialenhetens vurdering ikke opptrådt så klanderverdig at det var grunnlag for straffansvar. Det burde imidlertid under tilsynet med personen ha vært lagt større

vekt på å forsikre seg om at han ikke kom i en tilstand hvor det var fare for føling. Siden politiet kjente til hans tilstand burde han etter Spesialenhetens vurdering også ha vært inspisert mer regelmessig enn det inspeksjonsloggen viste. Spesialenheten har behandlet flere saker som gjelder frihetsberøvelse av personer med diabetes. Sakene har vist at det hos polititjenestepersoner er behov for kunnskap om diabetes og bevissthet i forhold til faremomenter.

SIKRING AV BILDEOPPTAK FRA ARRESTEN

En person ble innbrakt til arresten på grunn av beruselse og ordensforstyrrelser. Personen satte seg til motverge da han skulle føres inn på celle og det oppstod et basketak. Politiet måtte bruke makt for å ta av ham vintersko som hadde høy lisseføring. Etter at personen hadde sittet på celle i ca en time klaget han over smerter i et ben. Han ble da transportert av politiet til legevakten hvor det ved undersøkelse ble konstatert et brudd. Personen varslet under transport fra arresten til legevakten at han ville anmelde politiet for ulovlig bruk av makt. Det var kameraovervåkning av arrestlokalene. Opptak av den aktuelle hendelsen var imidlertid ikke sikret. Siden personen ble transportert til legevakten, og det var en mulighet for at den aktuelle skaden hadde oppstått i arresten, og han i tillegg hadde varslet at han ønsket å inngi anmeldelse, skulle opptak ha vært sikret før det i henhold til gjeldende sletterutiner ble slettet etter 48 timer. Spesialenheten fant

det ikke bevist at politiet hadde brukt makt på et vis som kunne lede til straffansvar. Den pågrepte, som ikke hadde noen klar erindring av hendelsesforløpet, ga uttrykk for at han nok hadde satt seg til motverge. Politidistriktet ble bedt om å gjennomgå rutiner for sikring av bildeopptak. Riksadvokaten opprettholdt etter klage Spesialenhetens vedtak om å henlegge saken og påpekte i likhet med Spesialenheten at det er uheldig at bildeopptak fra arresten ikke er sikret.

BRUK AV HURTIGTEST FOR PÅVISNING AV NARKOTIKA I URINEN

En person anmeldte politiet etter at han var pågrepet og brakt inn til en politistasjon for å avgi urinprøve. Beslutning om pågripelse og bruk av hurtigtest for påvisning av narkotika var truffet av en polititjenestemann. Polititjenestemannen oppga i avhør i Spesialenheten at han oppfattet det slik at personen samtykket i å avgi urinprøve. Av straffeprosessloven § 10-5 går fram at urinprøve er å anse som kroppslig undersøkelse, jf. straffeprosessloven § 157. Av § 157 følger at den som med skjellig grunn er mistenkt for et straffbart forhold som kan medføre frihetsstraff kan underkastes kroppslig undersøkelse når det antas å være av betydning for opplysning av saken og det ikke fremstår å være et uforholdsmessig inngrep. Uten mistenktes samtykke kan kroppslig undersøkelse bare besluttes av retten eller - når det er fare for at formålet med undersøkelsen kan forspilles - av

“

I en del vedtak kritiserer Spesialenheten tjenestehandlinger i politiet eller påtalemyndigheten selv om det ikke konkluderes med straffansvar.

påtalemyndigheten. Riksadvokaten har uttalt at samtykke til kroppslig undersøkelse ikke suspenderer de materielle vilkår i straffeprosessloven § 157 og at legalitetskontroll bør skje i regi av påtalemyndigheten. Selv om en mistenkt samtykker i å avgi urinprøve for bruk av hurtigtest, må altså påtalemyndigheten her ta stilling til om vilkårene i straffeprosessloven § 157 er oppfylt. Spesialenheten har behandlet flere saker hvor beslutninger om bruk av hurtigtest ikke anses å ha vært truffet i henhold til gjeldende regelverk. I sakene har også ofte vært mangelfull notoritet om beslutninger mv. En årsak til dette antas å være at det ikke er utarbeidet retningslinjer som vedrører de rettslige rammer for bruk av slike tester. Det er fra Politihøgskolen opplyst at en ved undervisning i bruk av hurtigtest for påvisning av narkotika i urinen i dag understreker nødvendigheten av at påtalemyndigheten bringes inn i saken for å foreta legalitetskontroll. Saken ble i forhold til den aktuelle tjenestemannen henlagt. Politidistriktet ble bedt om på gjennomgå sine rutiner for bruk av hurtigtest ved påvisning av narkotika i urinen.

OPPFØLGING AV MULIG MISTENKT PÅ HANS BOPEL – VURDERINGER I FORHOLD TIL STRAFFEPROSESSLOVEN

En person anmeldte to tjenestemenn ved et politidistrikt for ulovlig ransaking. Tjenestemennene forklarte at de oppsøkte personen på hans private bolig for å snakke med han. De hadde mottatt informasjon

om at han kunne være involvert i salg/distribusjon av tablett. Tjenestemennene oppga at de ikke hadde planlagt å ransake bopelen. Tjenestemennene hevdet at de ble lukket inn frivillig, og at det var tegn og symptomer på personen sammenholdt med informasjon de hadde fra før som var utslagsgivende for at det etter hvert ble ransaket. Spesialenheten henla saken mot tjenestemennene, men sendte saken til administrativ vurdering av om arbeidsmetodene i slike saker er i samsvar med straffeprosessloven og om det er tilstrekkelig bevissthet om dette hos mannskapet. Arbeidsmetoden som tjenestemennene beskrev i avhør hos Spesialenheten, har en vanskelig grense i forhold til straffeprosesslovens regler om ransaking av person og bopel og reglene om avhør av mistenkte/vitner. Politiets inngripen i personers privatliv krever hjemmel i lov. Straffeprosessloven har regler for vilkår og gjennomføring av slike inngrep som ledd i etterforskning av straffbare forhold. Spesialenheten mente at det fremsto som sannsynlig at besøket hos personen ville medføre ransaking og at tjenestemennene under besøket ville føre samtaler med personen eller hans samboer som burde ha vært gjennomført som formelle avhør.

BRUK OG SLETNING AV BILDER FRA POLITIETS FOTOREGISTER

En person anmeldte et politidistrikt for å ha unnlatt å slette et bilde som ble tatt av ham i forbindelse med en straffesak som var henlagt for mange år siden. Personen

hadde opplevd at venner og bekjente som hadde møtt til fotokonfrontasjon hos politiet, hadde sett bilde av han der. I følge påtaleinstruksen § 11-2 skal bilder slettes dersom siktede får sin sak endelig avgjort på en måte som ikke tilkjennegir at han er skyldig. Spesialenheten konkluderte med at det var sannsynlig at en menneskelig svikt ved rutinemessig sletting av bilder i det fysiske fotoregisteret som føres ved politidistriktet var årsaken til at bildet av personen fortsatt lå i registeret. Spesialenheten henla saken da etterforskningen viste at det nå ikke ville være mulig å finne ut når og hvem som eventuelt hadde begått feilen. Saken ble sendt til administrativ vurdering av rutinene for vedlikehold av det fysiske fotoregisteret. ■

BORGARTING LAGMANNSRETT – ANKEFORHANDLING

Misbruk av stilling for å oppnå seksuell omgang mv.

En polititjenesteperson ved Nordre Buskerud politidistrikt ble i 2009 tiltalt for tre voldtekter (§ 192), fem overtredelser av straffeloven § 193 om misbruk av stilling og tre forsøk på å skaffe seg seksuell omgang ved misbruk av stilling. Tiltalen omfattet i tillegg blant annet overtredelser av straffeloven § 325 første ledd nr. 5. Polititjenestepersonen ble ved Eiker, Modum og Sigdal tingretts dom av 12. april 2010 i hovedsak domfelt i samsvar med tiltalen til en straff av fengsel i fire år. Han ble i tillegg fradømt retten til for fremtiden å inneha stilling i politiet og dømt til å betale oppreisningserstatning. Polititjenestepersonen anket over dommen og ankeforhandling ble avholdt i Borgarting lagmannsrett i januar 2011. Lagretten fant ikke tiltalte skyldig i en av voldtektene han var tiltalt for. Det samme gjaldt for to av overtredelsene av straffeloven § 193. Retten (de juridiske

dommerne) fant ikke at det var ført tilstrekkelig bevis for domfeltes skyld i forhold til noen av tiltalepunktene om voldtekt. Det ble derfor besluttet at dette spørsmålet skal behandles på ny for andre dommere.

Ny behandling ble gjennomført i november 2011, og retten frifant polititjenestepersonen for begge tiltalepostene om voldtekt.

Polisitjenestepersonen er etter dette rettskraftig dømt til en straff av fengsel i ett år og tre måneder og tap av stillingen i politiet og tap av retten til for fremtiden å inneha stilling i politiet. Han ble også dømt til å betale oppreisningserstatning til fornærmede for de tiltalepostene han ble domfelt for.

HØYESTERETT

Lovtolkning, straffutmåling, rettighetstap og inndragning i sak om grov korrupsjon

En polititjenesteperson i Helgeland politidistrikt ble i januar 2010 tiltalt for grov korrupsjon. Polititjenestepersonen

“ Rettssaker 2011

I saker hvor Spesialenheten tar ut tiltale aktoreres saken i retten av en av Spesialenhetens jurister. I 2011 har Spesialenheten aktorert 8 straffesaker.

hadde samtidig som han saksbehandlet en namssak fremmet en av partenes interesser innenfor samme saksforhold og mottatt økonomiske fordeler ved det. Polititjenestepersonen ble ved Brønnøy tingretts dom av 11. juni 2010 frifunnet. Rettens flertall (legdommerne) mente det var handlet kritikkverdig, men ikke på et vis som kunne anses som korrupsjon i lovens forstand. Ankeforhandlingen ble avholdt i Hålogaland lagmannsrett i februar 2011. Lagretts kjennelse var frifinnende og lagmannsretten (de juridiske dommerne) traff beslutning om at saken skulle behandles på nytt for andre dommere. Etter ny ankeforhandling avsa Hålogaland lagmannsrett 6. juni 2011 fellende dom. Polititjenestepersonen ble dømt til fengsel i ti måneder og til tap av retten til for framtiden å inneha stilling i politiet. I medhold av straffeloven § 34 ble inndratt kr. 55 000. Domfelte anket lagmannsrettens dom.

Ved Høyesteretts avgjørelse av 17. november 2011 ble polititjenestemannen dømt til

fengsel i åtte måneder og til tap av retten til for framtiden å inneha stilling i politiet og til inndragning av kr. 55 000. Høyesterett fant det ikke tvilsomt at de handlinger polititjenestemannen var tiltalt for rammes av korrupsjonsbestemmelsen og at korrupsjonen var grov. Under henvisning bl.a. til at forholdet var mindre graverende enn forholdet i Rt. 2011 s. 477, ble fengselsstraffen redusert fra ti til åtte måneder.

MOSS TINGRETT

Misbruk av stilling til å skaffe seg seksuell omgang mv.

En polititjenesteperson i Østfold ble i september 2010 tiltalt for tre overtredelser av straffeloven § 193 for å ha misbrukt et overmaktsforhold til å skaffe seg seksuell omgang med to unge jenter. Han ble også tiltalt for forsøk på overtredelser av straffeloven § 193 og for overtredelse av straffeloven § 224. Tiltalen omfattet i tillegg blant annet poster som gjelder besittelse av bilder og filmer som viser seksuelle overgrep mot barn eller seksualiserer barn.

Ti poster i tiltalen gjelder straffeloven § 325 nr. 5 og polititjenestemannens kontakt på ulike nettsamfunn med unge jenter. Hovedforhandling i saken ble avholdt i Moss tingrett i mai 2011. Moss tingrett avsa 24. juni 2011 dom hvor polititjenestepersonen ble frifunnet for en post om overtredelse av straffeloven § 193 og for overtredelse av straffeloven § 224. Han ble for øvrig dømt i samsvar med tiltalen til en straff av fengsel i to år. Han ble dømt til å tåle tap av retten til å inneha stilling i politiet for framtiden og dømt til å betale oppreisningserstatning med til sammen kr. 160 000. Polititjenestepersonen og Spesialenheten har anket over dommen. Lagmannsretten har foreløpig ikke behandlet ankebegjæringene.

AUST-TELEMARK TINGRETT

Unødig maktbruk, arrestant i mageleie

En polititjenesteperson i Telemark ble 3. mars 2011 tiltalt for overtredelse av straffeloven § 228 første og annet ledd annet straffalternativ og straffeloven § 325 første ledd nr. 1. Tiltalte utøvde i sam-

Rettssaker 2011

menheng med en krevende pågrepelse press mot overkroppen til personen som ble pågrepet. Den pågrepne lå på bakken i mageleie og hadde håndjern på ryggen. Han fikk i sammenheng med hendelsen pustestans og hjertestans som førte til hjerneskade. Hovedforhandling i tingretten ble avholdt i juni 2011 og tiltalte ble ved Aust-Telemark tingretts dom av 20. juni 2011 dømt til fengsel i 30 dager, som ble gjort betinget med en prøvetid på to år. Ankeforhandling ble avholdt i Agder lagmannsrett i januar 2012. Tiltalte ble frifunnet.

HØYESTERETT

Straffutmåling i sak om grov korrupsjon

Høyesterett avsa 1. april 2011 dom i sak som gjaldt straffutmåling for en polititjenestemann som var dømt for grov korrupsjon og grov uforstand i tjenesten, jf. straffeloven § 276b, jf. § 276a og straffeloven § 325 nr. 1. Polititjenestemannen hadde ved flere anledninger uberettiget hentet ut en soningsfange fra fengsel. Uthentingene hadde ikke polititjenestelig grunnlag, og skjedde utelukkende for å tjene soningsfangens private interesser. Polititjenestemannen mottok 50 000 kroner av fangen for uthentingene. Høyesterett bemerket at saken innebar alvorlige tillitsbrudd overfor offentlige myndigheter og motarbeidelse av rettsvesenet. Høyesterett fant lagmannsrettens utmåling av fengselsstraff på 1 år og 6 måneder for passende. Lagmannsretten dømte polititjenestemannen til å betale sakskostnader etter straffeprosessloven § 436 annet ledd. Da lagmannsretten frifant ham for et forhold som han ble domfelt for i tingretten, skulle lagmannsretten ha vurdert sakskostnadsspørsmålet særskilt for dette forhold. Avgjørelsen av sakskostnadene ble derfor opphevet. Anken over straffutmålingen ble

forkastet. Høyesterett uttaler at det forhold at polititjenestemannen blir fratatt sin stilling, og ved det får et økonomisk tap, er en direkte konsekvens av korrupsjonen som ikke skal ha betydning for straffutmålingen. Det ble ved reaksjonsfastsettelsen heller ikke tillagt vekt at det på tidspunktet for Høyesteretts behandling hadde gått mer enn 6 år siden korrupsjonen fant sted. (Rt 2011 s. 477).

OSLO TINGRETT

Underslag av velferdsmidler

En tidligere sivilt ansatt i Oslo politidistrikt ble i Oslo tingrett dømt etter tiltalen for underslag, jf. straffeloven § 255, av ca. kr. 39.000. Straffen ble satt til betinget fengsel i 36 dager. Domfelte hadde i oppgave å håndtere politistasjonens velferdsmidler bestående av velferdspenger fra arbeidsgiver, inntekter fra solariumdrift og inntekter fra brussalg. Gjentatte ganger over en periode på seks år lånte domfelte penger fra velferdsmidlene til privat forbruk. Underslåtte beløp ble fortløpende betalt tilbake. Dommen er rettskraftig.

SUNNMØRE TINGRETT

Uprovosert bruk av makt mot person i politiarresten

En polititjenesteperson ble i mars 2011 tiltalt for overtredelse av straffeloven § 228 første ledd, jf. § 232 og straffeloven § 325 første ledd nr. 3 for uprovosert å ha benyttet vold mot en arrestant. I grunnlaget for tiltalepostene er blant annet vist til at tiltalte inne i arresten tok tak med begge hender rundt halsen på arrestanten, brøt hodet hans bakover og slo ham med knyttet hånd i bakhodet. Tiltalen gjaldt også bruk av vold overfor arrestanten etter at han var ført inn på en celle. Det ble i tiltalen anført at tiltalte

presset sitt kne mot arrestantens hals slik at arrestanten fikk pusteproblemer. Arrestanten var hele tiden påført håndjern og det var andre polititjenestepersoner til stede. Spesialenheten la i tingretten ned påstand om at tiltalte dømmes til ubetinget fengselsstraff i tretti dager og til tap av retten til å inneha stilling i politiet, jf. straffeloven § 29.

Sunnmøre tingrett fant det ved dom av 1. september 2011 bevist at tiltalte i arresten holdt fornærmede slik som beskrevet i tiltalen. Retten la også til grunn at tiltalte ved ledsagelse av fornærmede fra inkvireringsrommet og inn til cella benyttet unødvendig makt. For så vidt gjaldt maktbruken inne på cella, la retten til grunn at tiltaltes kne var plassert på øvre del av fornærmedes rygg. Tiltalte ble i tingretten dømt for overtredelse av straffeloven § 228, jf. § 232 og straffeloven § 325 nr. 3 til fengsel i tretti dager og til å betale en bot på kr. 20 000. Fullbyrdelsen av fengselsstraffen ble utsatt med en prøvetid på to år. Tiltalte ble dømt til å betale erstatning til fornærmede med kr. 30 000. Spesialenhetens påstand om at tiltalte fradømmes retten til å ha stilling i politiet ble ikke tatt til følge. Retten gav blant annet uttrykk for at fradømmelse ville sette tiltalte (52) og hans familie i en svært vanskelig situasjon. Det ble også nevnt, men i følge retten i liten grad vektlagt, at tiltalte hadde hatt en stor arbeidsbelastning. Tiltalte er tidligere (2004) straffet for å ha utvist grov uforstand i tjenesten (straffeloven § 325 første ledd nr. 1.) for å bruke sin varslingsplikt til barneverntjenesten som et middel til å oppnå tilståelse fra mistenkte i en vinnings-sak. Rettens vurdering var blant annet med henvisning til den tid som hadde forløpt at den tidligere saken ikke var egnet til kaste lys over tiltaltes skikkethet for stillingen.

Spesialenheten har anket over tingrettens dom for så vidt gjelder straffutmålingen. Anken er henvist og ankeforhandling er berammet i Frostating lagmannsrett i februar 2012.

HALLINGDAL TINGRETT

Førerkortbeslag gjennomført i strid med gjeldende regelverk

En polititjenesteperson ble gitt forelegg for overtredelse av straffeloven § 324 (tjenesteunnløst) og straffeloven § 325 første ledd nr. 1 (grov uforstand i tjenesten). Ved trafikk kontroll tok han beslag i en bilførers førerkort og utferdiget noen dager senere et forenklet forelegg som

han sendte til bilføreren i posten. Han skrev først ca. 5 måneder etter at førerkortet ble tatt i beslag rapport i saken som kunne gi grunnlag for påtalemyndighetens vurdering av opprettholdelse av førerkortbeslaget. Selv om bilføreren hadde varslet at han ikke ville vedta forelegget beholdt polititjenestepersonen under den aktuelle tidsperioden førerkortet på sitt kontor.

Hallingdal tingrett vurderte i forhold til anklagen om tjenesteforsømmelse ikke at polititjenestepersonen hadde utvist tilstrekkelig forsett. Retten fant ikke å kunne utelukke at bilføreren hadde utnyttet situasjonen ved at han da saken ble avgjort

med forenklet forelegg slapp å bli anmeldt i sammenheng med vegtrafikkforseelsen. En anmeldelse av forholdet kunne etter rettens vurdering ha ledet til relativt langvarig førerkortbeslag. Selv om polititjenestepersonen kunne kritiseres for sin framgangsmåte hadde han etter tingrettens vurdering ikke utvist grov uforstand i tjenesten da han beholdt bilførers førerkort på sitt kontor.

Spesialenheten har anket over bevisbedømmelsen og lovanvendelsen og anken er henvist til behandling. Ankeforhandling er berammet i Borgarting lagmannsrett i februar 2012.

■

Møte- og foredragsvirksomhet 2011

NASJONALT

Sjefen for Spesialenheten har holdt foredrag på politisjefsmøte, på nasjonal samling for påtaleledere, på regional samling for nyansatte jurister i påtalemyndigheten og på samling for påtalemyndigheten i Telemark og Vestfold. Sjefen har også holdt foredrag for Politivdivisjonen i Justisdepartementet og på Politihøgskolens studie for operasjonsledere. Videre er det holdt innlegg på Politihøgskolens etikkseminar og på en UEH-samling i Vestoppland politidistrikt. Sjefen har sammen med etterforskningsavdeling Midt-Norge og Nord-Norge holdt en redegjørelse om virksomheten for Sysselmannen på Svalbard.

Etterforskningsavdeling Vest-Norge har holdt foredrag for politihøgskolestudentene i praksisår ved Hordaland politidistrikt, for politimesteren, driftsenhetsledere og tillitsvalgte ved Hordaland politidistrikt og for mannskaper ved Sunnmøre politidistrikt (storparole). Etterforskningsavdeling Øst-Norge har holdt foredrag for Beredskapsgruppen, ved innsatslederkurs i Oslo og Rogaland politidistrikt, for nyansatte i Politiets utlendingsenhet (Trandum), på Politihøgskolens utdanning for instruktører i arrestasjonsteknikk, for ansatte ved Fet og Rælingen lensmannskontor og for ansatte ved Halden politistasjon.

Det er også avholdt et samarbeidsmøte med Agder politidistrikt. Etterforskningsavdeling Midt-Norge og Nord-Norge har holdt foredrag for ledergruppen i Vestfinnmark politidistrikt og avholdt et møte med namsfogden i Trondheim.

I NOU 2009: 12 Et ansvarlig politi – åpenhet, kontroll og læring, konkluderes det med at Spesialenheten fremstår som et organ som identifiserer problemer og at enhetens kompetanse og kunnskap er etterspurt i politidistriktene. Spesialenhetens avgjørelser utgjør et nyttig utgangspunkt for erfaringslæring. Som et av tiltakene for å følge opp anbefalingene i rapporten, ble det i 2011 avholdt et møte mellom Sjefen for Spesialenheten og ledelsen i Politidirektoratet hvor det ble drøftet hvordan Politidirektoratet kan nyttiggjøre seg Spesialenhetens avgjørelser i sitt arbeid med erfaringslæring.

INTERNASJONALT

Som i 2010 ble det også i 2011 arrangert en felles konferanse for ansatte i Spesialenheten og i Riksenheten for polismål (mer informasjon om Riksenheten finnes i tidligere årsrapporter og på spesialenheten.no). Konferansen ble avholdt i juni i Stockholm, og det deltok også representanter fra Finland og Danmark. I tillegg til å utveksle informasjon om enhetenes virksomhet og erfaring fra saker, fikk deltakerne presentert innlegg om politivold og korrupsjon.

Spesialenheten har siden 2006 deltatt i European Partners Against Corruption (EPAC). I 2011 ble arbeidet med en felles europeisk standard for arbeidet med kontroll med politiet ("police oversight") ferdigstilt. Spesialenheten har deltatt i arbeidsgruppen som har utarbeidet standarden. Spesialenheten var også i 2011 deltaker på den årlige EPAC-konferansen. Konferansen ble avholdt i Østerrike og hovedtemaer var korrupsjonsbekjempelse og menneskerettigheter.

Bildet er tatt på Spesialenhetens samling i desember 2011 hvor de fleste av enhetens faste ansatte og personer på verv deltok.

OM SPESIALENHETEN

Spesialenheten for politisaker ble opprettet 1. januar 2005 og har som oppgave å etterforske saker som gjelder spørsmålet om ansatte i politiet eller påtalemyndigheten har begått en straffbar handling i tjenesten.

Spesialenheten er ikke en del av politiet eller den ordinære påtalemyndighet. Enheten er en uavhengig organisasjon, som er administrativt underlagt Justisdepartementet (Sivilavdelingen) og faglig underlagt Riksadvokaten. Riksadvokaten kan gi pålegg til enheten om iverksetting, gjennomføring og stansing av etterforskning.

Riksadvokaten behandler også klager over avgjørelser truffet av Spesialenheten. Enheten ledes av Sjefen for Spesialenheten for politisaker. Etterforskningen utføres ved 3 regionale etterforskningsavdelinger, som avgir innstilling (forslag) til Sjefen om hvordan påtalespørsmålet bør avgjøres. Arbeidet ved Spesialenheten utføres av fast ansatt personale og personer på verv.

Åpen og positiv kommunikasjon

"Et av formålene med opprettelsen av Spesialenheten var som kjent å styrke publikums tillit til samfunnets evne og vilje til å etterforske og forfølge straffbare forhold begått av ansatte i politiet og påtalemyndigheten.

En viktig forutsetning for å lykkes er at allmennheten får informasjon om ordningen, hvordan Spesialenheten er organisert, hvordan den arbeider og hvilke avgjørelser den treffer.

Det er viktig at Spesialenheten, så langt mulig, etablerer en åpen og positiv kommunikasjon med mediene, både om virksomheten generelt og om enkeltsaker.

Gjennom saklig og riktig informasjon vil Spesialenhetens standpunkt og avgjørelser lettere bli forstått og akseptert. Omtale av enkeltsaker krever en gjennomtenkt strategi og bevissthet om hvilke opplysninger en kan eller bør gi i den aktuelle situasjonen." *(Riksadvokatens rundskriv nr. 3/2006)*

Artikler fra tidligere årsrapporter

2008

- Beskyttelse av det sivile samfunn
- Spesialenheten prøvet saken gjennom tre rettsinstanser - Maktbruk ved pågrepelse
- Politiets tjenesteutøvelse – når er den straffbar?
- Hyppige brudd på taushetsplikt
- Bilforfølgelse og torpedering
- Korrupsjon er samfunnsskadelig
- Anmeldelser av rasisme
- Politiets bruk av håndjern

2009

- Frihetsberøvelse – hendelser i arrest
- Foretaksstraff
- Saksbehandlingstid
- Riksenheten for polismål
- Kan straffbare handlinger i politiet forebygges?

2010

- Politiets operasjonssentral
- Frihetsberøvelse – politiets aktivitetsplikt når noen er frihetsberøvet
- Misbruk av registeropplysninger
- Når politiet slår
- Seksuell kontakt mellom polititjenestepersoner og parter i straffesaker
- Plikt til registrering av anmeldelser

Spesialenheten for politisaker

Telefon: 62 55 61 00

Telefaks: 62 55 61 02

E-post: post@spesialenheten.no

Postadresse: Postboks 93, 2301 Hamar

www.spesialenheten.no

Etterforsningsavdeling Øst-Norge

Besøksadresse: Grønnegata 82, Hamar

Besøksadresse: Kirkegata 1-3, Oslo

Etterforsningsavdeling Vest-Norge

Besøksadresse: Slottsgaten 3, Bergen

Etterforsningsavdeling Midt-Norge og Nord-Norge

Besøksadresse: Kongens gate 30, Trondheim

Avdelingskontorene er bemannet med etterforskere som ofte vil være ute på oppdrag. Besøkende bør gjøre forhåndsavtale om besøk. Alle avdelingene kan kontaktes på oppgitt telefonnummer og e-postadresse.

